

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 22 (468), serie nouă. Miercuri, 7 iunie, 2000. Preț: 4.000 lei

HORIA GÂRBEA

Umblând prin Târgul Bookarest 2000 m-am întâlnit cu sute de oameni simpatici, mai ales scriitori. Dar am aflat și o veste rea: a apărut lucrarea *Istoria literaturii române* volumul 5, de **Ion Rotaru**, editată și difuzată de Editura Niculescu. Ea conține grave inexactități privind biografia, opera și chiar... chipul unor scriitori la care se referă. Printre ei, mai ales colegi de-ai mei și eu însumi. Citate inversate între autori, confuzii, omisiuni.

„«Proza scurtă» a lui

IRIS MURDOCH are toate datele speciei, în plus oferă cititorului bucuria de a regăsi aici acele trăsături ce au marcat opera scriitoarei: o narațiune incitantă, har poetic, dar mai ales știința de a surprinde magistral inefabilul trăirilor sufletești.“

(Virgil Lefter)

„Impresionantă mi s-a părut deschiderea, generozitatea cu care artiștii americani au lucrat cot la cot cu cei români, dar și modestia cu care

ANDREI ȘERBAN făcea pe translatorul, în fond supervizând totul cu infinită discreție.“

(Maria Laiu)

RECLAMA, SPANACUL CANDIDAȚILOR

Acă tot s-a încheiat - parțial - bătălia pentru asediul Primăriei Capitalei, ne aruncăm și noi privirile către afișele zdrențuite și măcelărite de pe gardurile și fardurile urbei dâmbovițene. Ce constatăm nu mai evaluăm, în schimb, nu putem uita cum s-a desfășurat lupta și ce elemente hazoase au concurat la carnavalul general, desfășurat cu ușile deschise. * Spectacolul a debutat în forță, ca și cum urma să fie supusă Troia. Cine a avut mai mulți bani și mai mare influență a ocupat zidurile, pereții și chiar înălțimile, să nu rămână nici un loc care să nu dea seamă de luptele ce urmau să decidă învingătorul... Grea încercare pentru alegătorul dezamăgit de atâtea promisiuni neonorate dar și de atâtea gropi ivite: în asfalt, în buzunar și-n calea rozătoarelor. * Călit în dispute mediatice, Viorel Lis a plasat alături de chipul său angelic o inimioară, să vadă tot bucureșteanul că el trebluiește cu sentimentele, niciodată cu capul. De altfel, nu trebuia să ne mai avertizeze, se observă doar cu ochiul liber. Veșnicul candidat al epocilor Iliescu și Constantinescu, l-am numit pe Ion I. Brătianu, supranumit și Don Cartof, scrutează și de această dată orizonturile, în speranța că se va milui cineva și de el pentru a-l trece pe vreo listă. Cu înfățișarea sa de bărbat fatal, are toate șansele să capete recunoașterea celor din secolul trecut. * „Un primar de importanță capitală“ se crede Călin Cătălin Chiriță, care nu prea are timp de vorbe, când cetățenii trag de el în toate părțile. De aceea din făptura lui a mai rămas doar o jumătate - în poster! - cealaltă se află pe toate străzile, la dispoziția alegătorilor! Impresionant sacrificiu! Candidatul Bardului de Butimanu, nimeni altul decât Ioan Radu, nu ezită să-și arunce toată titulatura pe afiș; prof. univ. dr. Și, ca să mai aibă un reazim, se lipește și de chipul lui Vadim, cică o garanție pentru câștigul final. Vrabia mălai visează! * Asortamentul e ambiția lui Sorin Oprescu. Buzele-i par înroșite, ca și cravata pe care o poartă. Să nu există nici un echivoc cu privire la trecutul său și nici la viitoarele manifestări în cadrul mandatului pe care l-ar putea căpăta. Ca și în cazul lui Victor Surdu. Căzut pe o coardă razachie, după o dispută de pomină cu Viorel Cataramă, el se consideră doar „gospodar general“ și nu putem decât să-l admirăm pentru atâta sinceritate. * Marea partitură o joacă Traian Băsescu, în numeroase variante. Cele mai multe imagini ni-l prezintă cu singurul lui ochi valid, cercetând viitorii apologeti. Gândul ce te duce spre ciclopul neamului te umple de încântare. Dar mai descoperim o versiune, cu un deget (al cui o fi oare?) care arată spre candidat, iar pe hârtie scrie negru pe alb: „El e... Traian Băsescu primar!“ La atâta siguranță nu mai poți avea nici un comentariu. Dumnezeu să-l ajute! Cu alegătorii e mai greu, fiindcă sunt prea mulți și anevoie de lămurit! În rest, să auzim numai de bine!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

http://bic.romlit.ro/email_luceafarul@bic.romlit.ro

AL CINCILEA ROTAR LA CĂRUȚA LITERATURII

de HORIA GÂRBEA

Umbland prin Târgul Bookarest 2000 m-am întâlnit cu sute de oameni simpatici, mai ales scriitori. Dar am aflat și o veste rea: a apărut lucrarea **Istoria literaturii române** volumul 5, de Ion Rotaru, editată și difuzată de Editura Niculescu. Ea conține grave inexactități privind biografia, opera și chiar... chipul unor scriitori la care se referă. Printre ei, mai ales colegi de-ai mei și eu însumi. Citate inversate între autori, confuzii, omisiuni.

Împreună cu mai mulți colegi m-am repezit la standul impozant al numitului Niculescu. Am răsfoit cărtoiu, expus la "carte școlară". Ne-a apucat pe toți răsu-plănsu'. Mai puțin pe Lucian Vasilescu pe care l-a apucat doar plănsu'. Autorul îl confundă cu... Lucian Vasiliu la origine și la chip. Citatele și fața îi aparțin lui Vasilescu. Biografia e a ieșeanului Vasiliu. Poza pe care, din spirit de frondă, Daniel Bănuțescu a dat-o pe coperta unui volum (un ins văzut din spate) e reproducă de Rotaru în... istorie cu explicația "Daniel Bănuțescu". Ceea ce înseamnă că Ion Rotaru îi cunoaște pe autorii români și din spate. N-am loc să-nșir aici toate ororile.

Nu putem trece peste judecățile eronate provenind evident dintr-o cunoaștere lacunară sau, uneori, dintr-o totală necunoaștere de către autor a subiectelor la care se referă. Trebind totuși peste acestea, rămân erorile materiale obiective ca: atribuire greșită de citate, erori și confuzii în nume, titluri, date și ilustrații care, așa cum se prezintă, nu pot fi atribuite tipografilor, ci numai autorului și editorilor.

Ce să facem? Patronul editurii, Cristian Niculescu, fost politruc pe la cenzura UASCR prin anii '80 nu era de găsit. Niște bătrâne care-i țineau standul, văzând că ne enervăm și "facem atmosferă", ne-au insultat și ne-au gonit. Am vorbit la telefon cu o anume Renata Roșu care pretindea că e redactarea cărții, dar care nu apare nicăieri în volum. Cartea nu are redactor!

Am aflat între timp că numitul Niculescu derulează contracte bănoase - bani publici cu Ministerul Educației și nu poate fi clintit ușor. Spre stupoarea mea, redactând un "advertisement" către potențialii cititori ai scandalozii "istorii", s-au găsit colegi care n-au vrut să-l semneze. Că "de ce să-i facem reclamă", că "nimeni nu-l bagă în seamă pe Rotaru", că... Asupra acestei atitudini lașe a unor scriitori încă tineri, foarte combativi doar cu gura și doar la cafenea, voi reveni pe larg.

Am sesizat cazul și Președintelui Asociației Editorilor, domnului profesor Mircea Martin. Domnia sa mi-a explicat că statutul acestei organizații nu prevede intervenția în caz de nesocotire a deontologiei de către un editor. Atunci la ce e bună? Ca orice organizație românească, doar ca să-și aducă foloase ei înșiși, ignorându-i pe beneficiarii de fapt (ai cărții): cititorii, plătitorii?

N-o prevedea el statutul, dar o notă cu caracter de desolidarizare și sancțiune morală pentru vinovați ar putea da. Altfel nu va fi greu ca, în câteva ore, prin Internet și e-mail, organizațiile partenere din toată lumea să afle ce atitudine au editorii români asociați în AER față de cititorii lor. Și asupra rolului AER în păzirea minime moralității a actului editorial trebuie discutat foarte serios într-u spațiu mai mare decât al "vizorului".

Muzeul Literaturii Române, instituție de cultură subvenționată și ea din bani publici, va găzdui lansarea nefericitei lucrări amintite. O fi bine? O fi în spiritul promovării valorii? Despre toate acestea, în viitor.

acolade

RETRAGEREA FĂRĂ TORȚE (V)

de MARIUS TUPAN

Protrivită unei legi, prezentă și în fizică, orice acțiune stimulează o reacțiune, care nu-i neapărat egală și de sens invers, de vreme ce contextele literare-s guvernate de fenomene greu de controlat și de delimitat. Nimic nu-i mai imprevizibil și mai instabil ca în artă. Glorios într-o epocă, un creator cade repede în desuetudine. Ignorat mult timp, un autor poate să șocheze prin ceva și să oblige amatorii de topuri să-l situeze acolo unde merită să fie. Nimeni nu se poate lăuda că deține un secret al ierarhiilor. Care, în anumite circumstanțe, rămân ridicole, căci nu se poate opera cu aceleași unități de măsură în zona literară. Multe propuneri de evaluare artistică ale teoreticienilor devin adesea inoperante, iar ambiția unora de a împinge literatura în vecinătatea competițiilor sportive stârnește, cel puțin, zâmbete. Ar rezulta, după aceste succinte considerații, că nici profetii și nici

interpreții ad hoc nu ar mai avea vreputere de influențare. Despre o selecție a valorilor autentice nici nu se poate vorbi. Vrem nu vrem să recunoaștem, există destule personalități de opinie cărora se mai ține cont. Averisuficiente nume de la care se așteaptă puncte de vedere. Dar, din păcate, cur susțineam și-n episoadele trecute, unel-s-au retras într-o suspectă carapace, a tele rămân într-o ciudată expectativă destule cedează terenul, convinse c perioada lor fecundă s-a cam terminat. Abandonul lor pretimpuriu - greu c explicat într-un domeniu în care per sionarea nu-i benefică - stimulează mult nostalgia, dar și cutezanța unor condeie mediocri, care cred că simpla semnătur cu texte confuze și vitriolante, e suficientă pentru a-și întări poziția și per a repartiza certificate de toleranță. Statutul acestora devine tot mai debil și m hazliu.

EINSTEIN, DANTE, NEWTON, MAUPASSANT, DOSTOIEVSKI, WHITMAN

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

literatura confesiunii este - așa socotesc - o formă degenerată atât a artei cât și a reflecției. A vorbi despre tine nu este doar un semn de maturitate, faptul mai are a face și cu proasta reștere, gustul mediocru, bunul simț deficitar. Atunci când Samuel Pepys își scrie jurnalul, nu bănuiește nici măcar o clipă că acesta va fi publicat. Ca memorialist, Saint-Simon nu se gândește la editarea extelor sale și la fel se întâmplă și cu Doamna de Lévigé. Cardinalul de Retz, ca și Saint-Simon, de altfel, scrie despre sine exclusiv pentru a scrie despre alții. Chateaubriand, în *Memoires d'autre monde* construiește o lume de vis și nu își expune propria persoană decât într-un astfel de context miric. Adevărata problemă a dezvăluirii de sine pare odată cu Jean-Jacques Rousseau și *Confesiunile* sale - acestea, cu toată dezlănțuirea referirii la intimitate, are o scuză perfectă: ele schimbă modalitatea de a gândi omul, modalitatea în care își gândește ființa sa autentică. Mă voi lăsa de atracția confesivă doar în spațiul a câtorva gânduri, cu toate că nu neglijez nici o clipă cele pe care eu însumi le-am expus (debitat) aici - o fac din convingerea că foarte des scriitorul român are o foarte slabă relație cu timpul, cu eternitatea, posteritatea, cu societatea umană, gloria și până la urmă chiar cu valoarea - îmi calc deci, într-un fel sau altul, pe suflet.

M-am născut în anul în care a început cel de-al doilea Război Mondial; a fost epoca dezastruoasă - așa cum bine se știe - pentru națiuni, generații diferite, etnii, state, dar a fost o epocă excepțională ca și te naști și să fii educat. De ce? Pentru că atunci

simțurile și se deschideau către lume spre a vedea chipurile și a auzi numele unor Roosevelt, Churchill, de Gaulle - eventual Mussolini, Hitler sau Stalin - și astfel înțelegeai sensul cuvintelor libertate, crimă, decizie, voință, într-un alt plan decât acela la care au acces generațiile ce se formează astăzi, după modelul unor conducători pe care îi poartă nestânjenită istoria - o istorie asupra căreia nu au nici măcar o vagă influență. Prin extensie, literatura însemna Homer, geometria însemna Euclid, fizica se definea prin Arhimede sau Galilei.

Prima carte pe care am citit-o - odată depășite știutele volume de povești - a fost, în clasa întâi primară, *Noi și Națiunea* de un anume Paul Karlson, o excelentă (aveam să pricep apoi) popularizare, deloc simplă însă, a teoriei relativității a lui Albert Einstein. Deși am memorat-o integral, atunci, evident, nu am înțeles nimic din ea; câțiva ani mai târziu lucrurile mi s-au lămurit. Oricum, Einstein a fost prima personalitate excepțională a istoriei culturii care a pătruns în conștiința mea, spre a participa cu adevărat la popularea lumii de repere și idealuri a tânărului (sau copilului) care eram. Mulți ani mai târziu aveam să devorez *The meaning of relativity*, lucrarea principală a marelui fizician. La vreo doisprezece ani am cumpărat și am citit integral *Divina Comedia*, în traducerea lui George Coșbuc, o transpunere inspirată, proaspătă încă și astăzi. Poezia lui Dante a fost a doua superexperiență intelectuală pe care am făcut-o. M-au fascinat atunci nivelurile multiple ale discursului poetic, din care eu percepeam bine două: cel imagistic și cel simbolic. Pe când aveam patrusprezece-cincisprezece ani,

minimax

INTELECTUALUL BINE TEMPERAT (I)

de ȘERBAN LANESCU

Descurcând un text publicat în *Cotidianul* de vineri (sâmbătă 27 mai a.c.*), deodată lectura se împiedică într-o aserțiune care îndeamnă la reverie: „*Avem nevoie de intelectuali care să nu vorbească nimic, absolut nimic, care să meargă la subiect, această fiind principala lor menire în acest moment istoric românesc.*” Numai că, în acest caz, gândindu-te în seama-i, reveria se poate transforma în coșmar sub potopul întrebărilor fără răspuns ori cu răspunsuri atât de incomode încât mai bine să nici nu (ți) le pui. Care va să zică, chiar dacă vorbim de „poporul” (boborul) se mai zburlește și îi neapăză cu băta ori cu ranga urlând „*Noi muncim, gândim!*”, de unde și bancul cu rața, totuși avem nevoie de intelectuali ceea ce și deschide interogația asupra respectivului statut. ATENȚIE, DRUM PERICULOS! Periculos, fiindcă amorsarea unei discuții pe tema „*Ce este intelectualul?*” (foarte la modă pe malurile Dâmboviței prin anii '90-'91) se potmolește imediat, drept care, pe bună dreptate, recitarea-i ca fiind pre(ten)țioasă și la urma urzilor inutilă, sau cum s-ar spune golănește, scuză-mi!, *gioco di mano*. Și totuși, nu e tocmai așa. Dacă într-o lume, să-i zicem așezată, într-o lume în care atât statul cât și societatea civilă își au instanțe autoritate relativ distincte care mențin, în interes general, structura și ierarhia socială, astfel încât principiul *omul potrivit la locul potrivit* nu este doar un deziderat morganatic, acolo, într-adevăr, a

pune în discuție/cauză condiția intelectualului, gestul trădează o înclinație suspectă și, cel mai adesea, tentația, de stânga, a revoluției. (De prisos specificarea că spunând *acolo*, mă refer la Occident și îndeosebi la spațiul anglo-saxon unde nu prea își are loc echivalența „*intelectuali*” = „*inteligenție*”.) Aici însă, așadar într-o societate trecută prin comunism iar după aceea blocată într-o tranziție care, poetic formulat, parcă duce spre nicăieri, aici dară, întrebări precum *ce este* și mai cu seamă *cine este* intelectualul, nu doar că-și au rost, ci sunt chiar imperative. Păi, ia să vedem! Și căutarea nu poate începe fără ca inițial să privești în urmă. Pe cât posibil fără mânie! S-a spus în fel și chip că regimul politic totalitarist de sorginte comunistă este prin natura-i profund ostil *intelectualului* și, într-adevăr, aprecierea se dovedește îndrituită citindu-i pe clasici (că doar a trebuit să-i citim!), marxism-leninismul, teoria. În realitate însă, realitatea societății comuniste, statutul social al intelectualului era unul privilegiat cu condiția refuzării sau disimulării a două necesități. Nevoia de libertate și, deopotrivă, nevoia de adevăr. Acceptând sau mimând (iar simulacrul devine prin persistență realitate) obediența și preferându-l pe „amicul Platon” în locul adevărului, intelectualul comunist se putea descurca binișor, chiar bine, ba dacă mai știa să se și *învârtească*, trai neneacă! Dulce ca mierea e viața-n slujba partidului și „legea lui om” nu e doar o vorbă

editura Academiei a publicat o variantă românească a marii cărți a lui Isaac Newton, *Principia mathematica philosophiae naturalis*. A fost probabil cea mai fascinantă lectură din întreaga mea viață. Am înțeles faptul că a cunoaște înseamnă a cunoaște matematic - abia după ce ai trăit contactul matematic în raporturile tale cu lumea poți trece la orice altceva, de exemplu, la filosofie, la poezie sau la medicină. Din interesul, brusc deșteptat de adolescență, pentru sufletul omenesc am citit apoi nulele lui Guy de Maupassant (cu un interes special pentru *Jurnalul unui judecător*, *Vânătoarea de vulpi* și altele în aceeași tonalitate) și *Crimă și pedeapsă* de Dostoievski. Am realizat atunci până la ce punct încrederea în aparențele umanului ne poate trăda. Am suferit de-a dreptul fizic în urma acestei presupuse constatări (în mare măsură corectă). M-am salvat moral și intelectual, ca voință și capacitate a reprezentării, de absolut genialele, mult prea uman și mult prea suprauman exemplarele *Fire de iarbă*, de Walt Whitman. Apoi a venit tot restul culturii - atât cât mi-a fost dat să încerc și să îmi asum - fără însă a mai încerca secvențializarea puternică, enormul balans între extremele posibilităților spiritului și - desigur - fără a rămâne exclusiv într-un astfel de nivel al geniiilor.

De ce am spus toate acestea, vorbind despre o existență culturală care se afla deja împlinită, în prima ei structură, la optsprezece ani? Pentru că, în chip de concluzie a acestei frecvențări de mari opere și de mari personalități, am devenit convins că orgoliul eternității, intrarea în istorie, gloria împlinirilor personale nu sunt nimic altceva decât „deșertăciunea deșertăciunilor”. „Gloria lucrurilor eterne” i-a fost dată lui Homer și lui Lao Tse, lui Platon și Sfântului Pavel, lui Balzac și lui Proust. Acelora care nu sunt dintre cei astfel numiți le rămâne, precum și lor, comunicarea între semenii și, mai ales, mângâierea infinită a lui Dumnezeu sau a inexistenței. În acestea ne putem încrede, infinit, privind cu un zâmbet reținut la tot restul atât de decorativ al lumii.

de duh. Doar cu atât însă, răul se deslușește pe jumătate. Pentru a contura tipul ideal (în accepția weberiană) sau portretul robot al intelectualului comunist, la desconsiderarea libertății și a adevărului mai trebuie încă asociat efectul produs de primatul și dominația autorității politice față de autoritatea profesională (în orice domeniu), cu efecte devastatoare, nu doar în plan social, ci asupra personalității prin coruperea-i întru beția puterii. Subordonată și formată de ierarhia politică, ierarhia intelectuală (cu beneficiile aferente) a generat monștri. Unii dintre ei, monștri sacri. Monștri, și chiar în sensul propriu al cuvântului așa cum e folosit el în vorbirea curentă, pentru că obediența și desconsiderarea adevărului profesate pe treptele superioare ale ierarhiei de putere și prestigiu conduc inerent la împostură agresivă (personal) și la rețele de complicitate (social). Cu atât mai mult și mai grav/periculos în cazurile oamenilor, cum li se zice, serioși și harnici. Dar, pe lângă și împreună cu intelectualul comunist de succes sau de rangul întâi astfel schițat (nefiind exclus a-i atribui chiar performanțe intelectuale autentice), imposibilitatea autoreprimării nevoii de adevăr și de libertate a mai generat și alte modele atitudinale și comportamentale ce ar putea fi clasificate în două categorii: pe de-o parte, dizidenții (dar în cazul României atât de puțini încât prezența lor chiar incomodează), de partea cealaltă *restul*, sau categoria intelectualului comunist de rangul al doilea, cu o multitudine de strategii de adaptare, fofilare, supraviețuire ș.a.m.d., tolerați de sistem din varii motive.

*) „*Banii românești din ultimii zece ani, adică moneda SECURITĂȚII*”, la rubrica (colțul) *pre limba scriitorului*, semnat de Ioan Vieru care, spre rușinea-mi, habar n-am cine este.

TIMPUL CELOR ALEȘI

de MIHAELA ALBU

Mirela Roznoveanu, deopotrivă scriitoare de romane și critică literară, scrie de pe pozițiile celui bine informat asupra genului, dacă este să ne gândim numai la amplul său studiu intitulat **Civilizația romanului** (vol. I, Rădăcini, 1983; vol. II, **Arhitecturi epice**, 1991).

Construit ca roman polifonic cu structură barocă, în **Timpul celor aleși** planurile multiple se întretaie permanent și devin „fire ale Ariadnei” pe care autoarea își invită cititorii să le urmeze.

Într-o structură narativă modernă nu vom fi surprinși să descoperim inserate din loc în loc teorii asupra tehnicii construcției. Fausta, personajul omniprezent, stăpânind timpul și spațiul, motiv pentru care calitatea sa de atotcunoscător nu mai surprinde, expune la un moment dat propriile idei asupra unei construcții narrative ideale: „Pentru fiecare nod tensionat al romanului, să fie scrise, de exemplu, câte cinci, șase sau chiar mai multe variante. Cititorul o ia în timpul lecturii pe ramificația care îi place, care îi convine, iar alegerea este înlesnită chiar de materia citită, pentru că **romanul, domnilor, simte, el nu este inert**” (s.n., p. 93). Fiind ea însăși autoarea unuia dintre romanele anunțate în romanul cadru, Fausta vede fiecare personaj „un virtual autor de roman”. „Dacă își spune istoria, oare nu tot el o și scrie?”, întreba ea retoric. Teoriile Fauste asupra formulei narrative, ca și cele ale celorlalte personaje (Maria, Andrei, Vizanti) care trec, pe rând, din postura de actori în cea de autori, caută să explice cititorului „normalitatea” continuității vieții prin diversele „întreprări” ale unora dintre protagoniști.

Fiecare plan este direcționat în funcție de un personaj. Prin acestea, autoarea schimbă foarte ușor perspectiva - de la un capitol la altul, de la un fragment la altul și, uneori, chiar de la o frază la alta! Ceea ce este inedit în **Timpul celor aleși** este însă faptul că unele personaje (Fausta, Konstantinos, Maria) își schimbă ele însele personalitatea de la o secvență narativă la alta. Autoarea le atribuie o varietate de fațete, în funcție de timpul și spațiul în care le „înregistrează”, pentru că prin fiecare poate deschide în evantai alte planuri, alte fire narrative.

Generalizând, putem cuprinde structura epică a romanului ca susținându-se cel puțin pe două axe principale: una este cea **reală, concretă, prozică**. Indicii săi sunt denumirile geografice, consemnarea timpului - un prezent cu o arie de cuprindere ce vizează politicul -, onomastica selectată din sfera familiară cititorului român (Predoi, Măceșeanu, Popa) profesiile protagoniștilor (medic, pro-

fesor, cercetătoare, cosmeticiană etc.). Principala traiectorie narativă se derulează având-o în prim-plan pe Maria Mărgăritescu, tână cercetătoare în lingvistică, pentru care cuvântul este „iluzia unei ficțiuni superbe”. Într-un București dominat de structurile comuniste, Maria refuză să se încadreze și refuză compromisul. Spiritele primare încearcă asupra sa o dublă agresiune, dorind să o anihileze: o dată asupra vieții, printr-un simulat accident de mașină, a doua oară asupra spiritului, prin respingerea tezei de doctorat și internarea într-o clinică de psihiatrie, practică frecventă în structurile comuniste.

Paralel cu faptele și personajele unui timp real și familiar cititorului, cealaltă axă, care dă și consistența și valoarea romanului este cea **mitico-religioasă**. Indicii narativi sunt acum timpul trecut, mai mult sau mai puțin îndepărtat, mergând până la vremea lui Iisus și a lui Lazăr cel înviat, transferurile temporale, simbolurile pe care cititorul intuiește că multiplică semantic conținutul fiecărei întâmplări. De data aceasta, întâmplările sunt ele însele ieșite din comun, la limita atât de fragilă dintre real și fantastic. Dar confuzia (voită) de planuri se adâncește o dată cu inserarea în roman a fragmentelor din proiectatul roman al Mariei. Aceasta se transformă astfel din personaj - în autor al unei interpretări personale a timpurilor biblice, a personalității fiului lui Dumnezeu, a lui Lazăr, a Mariei (sora lui Lazăr), ca și a relației speciale dintre aceasta și Iisus. Alt „drum” narativ, tot din romanul Mariei, urmărește alt timp și alt spațiu - o istorie din Munții Pindului în care protagoniști sunt membrii unei comunități de aromâni la început de secol XIX. Cele două axe pe care se sprijină „arhitectura epică” pot fi distinse și din alte perspective. La un nivel este viața cotidiană care se identifică cu prezentul, în timp ce viața interioară a personajelor principale trimite la trecut. Sau din alt unghi: romanul-bază, „romanul-ramă” descrie prezentul (cu observațiile politico-sociale inerente), iar fragmentele inserate vizează toate trecutul.

„Roman cu cadru”, roman în care digresiunea teoretică întrece de multe ori ca pondere firul narativ, iar planurile temporale și spațiale se amestecă, **Timpul celor aleși** este însă unitar prin constanta care îl guvernează. Dacă, să spunem, cititorul nu ar cunoaște titlul ales de autor, la sfârșitul lecturii va ști cu siguranță că ceea ce domină narațiunea, ca și existența noastră, nu este altceva decât ideea de **Timp**.

Sub aspect compozițional, romanul se organizează pe mai multe planuri narrative căror cititorul este invitat să le confere propriul

mirela roznoveanu

TIMPUL CELOR ALEȘI

sistem. Aparenta dezordine amintește și ea o timpul se desfășoară în zig-zag, asemeni existenței. Omul trăiește aici și acum, ni se sugerează, dar el este în același timp un cîmp de amintiri.

Una dintre dominantele romanului este așadar, că omul este o ființă dirijată de timp iar slăbiciunea sa vine din faptul că nu i poate opune. A stăpâni timpul a fost ideal dintotdeauna al ființei umane. Cele două „personaje”, deopotrivă (aparent) reale, dar și fantastice, cu evidente încărcături simbolice, i-a numit pe Konstantinos și Fausta, reprezentând două ipostaze ale aspirației de a domina timpul. Konstantinos, cel care are o infinitate de nume în funcție de locul în care își face apariția, cel care stăpânește spațiul, gândurile, conștiințele, pare a fi însuși Cronos, zeul timpului, și mai interesantă ca personaj, având și în structura romanului un rol mai amplu este Fausta. Ea „se joacă” cu timpul și își asumă rolul de „călăuză” printre șirurile de personaje sau pe diferite spații geografice. Din momentul în care Faust(a) îi spune clipei să se oprească și... reușește. Ea devine astfel ființa idea întrupărilor multiple ale Fausteii în prezența „întrării” pe rând în timpuri și spații diferite.

Cu ajutorul diverselor întrupări prin care cunoaștem, Fausta este liantul dintre generații. Cea din prezent „pare” numai a fi ca toți ceilalți oameni. Este totuși diferită în primul rând pentru că ea are „memorie”, păstrează adesea amintirea generațiilor succesive. Ni se sugerează astfel că omul este ființa care, lipsită de puterea memoriei neamului său, poate fi astfel dominată de timp și de destin. Lipsa memoriei înseamnă moartea spiritului care lasă nimic în urmă. Paradoxal însă, deși se deasupra timpului, locului și morții, asemănându-se Lucefărului, zeii nemuririi tind către condiția umană: „Asta este Fausta, își spuse Vizanti care vrea cu orice preț să fie aidoma oamenilor, dar fără să reușească” (p. 352). După atracția a Universului, omul tinzând spre nemurire, nemuritorul dorindu-și atribuirea umane, este, în fond, tot o creație a ființei umane. De vreme ce nu-și poate învinge condiția, se proiectează pe sine ca unic moștenitor într-un univers care îi va fi astfel mai familiar.

LECTȚIA DE MELANCOLIE

de OCTAVIAN SOVIANY

După ce s-a făcut cunoscut prin volumul **Tandem** (împreună cu Adrian Cristinescu), Valentin Dolfi face în **Buncărul de hârtie** (Editura Cartea Românească, 1999) o rafinată "poezie a poeziei", iar poemele sale, ce pornesc de la simbolistica "edificiilor textuale", definesc actul scriptural ca pe o producție de "urme", de dejecții ale realului care au opacitatea superlativă a lucrurilor: „Atunci a trecut Valentin Dolfi/ și au văzut câinele gloriei lui aureola/ de sfânt rătăcind pe străzi lăturalnice/ într-o duminică fără biserici și-au amintit/ inocența lui de ramă pierdută sub talpa/ bocancului poemele lui scrise cu pixuri/ ieftine în autobuze părăsite în stații sprinkler/ sau pe genunchii doamnei contese cum și-ar fi/ amintit poate retragerea lui Brel la Olympia/ apăs quinze ans d'amour apoi au plâns/ au tăcut au privit cârjele nichelate ale orbului/ dansând peste hulubării o siluetă de femeie/ într-o cofetărie un capac strălucitor de bere/ înfipt adânc în asfalt" (**Portret al poetului în tinerețe**). Pe parcursul unor poetizări care oscilează între lamento-ul melancolic și grimasa comică, autorul va "pune în text" relicvele unui "muzeu al memoriei" și va intona "cântecele amintirii": "Măinile tale împreunate în rugăciune copilărie/ spre icoana agățată de peretele coșcovit când lumea/ era o jucărie trasă de sfoară pe un trotuar prăfuit/ un Cadillac strălucitor gonind din toate părțile spre California/ în timp ce în chioșcul din parc fanfara cânta cânta și/ prințesa dansa dansa pe lințoliul de catifea la/ revedere bazin aurit la revedere copilărie frumoasă/ ca o benzinărie Shell auf Wiedersehen Lili Marlene/ auf Wiedersehen striga evreul desculț în curtea/ din spatele lagăru-ului merele din anul acela/ se rostogoleau încet în iarbă/ ca niște copii avortați (**Souvenir d'enfance**). Dar în același timp și "cântece împotriva morții", de vreme ce actantul liric se lansează în veritabile ritualuri de resuscitare a capului sau invocă umbrele trecutului, chiar dacă "strigarea numelor" se convertește în textele lui Valentin Dolfi într-un mimus grotesc, născându-se din percepția dezabuzată a unui **Ciron** care și-a pierdut credința în facultățile magice ale cuvântului: "El a lucrat pe un șantier de construcții eu am/ lucrat în mină ea a lucrat într-o fabrică de/ confecții ce tineri eram ce vremuri binecuvântate/ Virgil Mazilescu trăia George Almosnino trăia/ Vasile Petre Fati trăia ce veseli eram ce vremuri/ binecuvântate acum ne privim unii pe alții și nu/ vedem nimic acum ne privim mâinile și fiecare/ deget în parte și degeaba acum așteptam camioanele/ încărcate cu baloți de pânză să treacă dinspre/ oraș și nu vine nimeni nu se întâmplă nimic Dumnezeu/ scrie pe cer cu mâna lui cea albă help wanted" (**Help wanted**). De altfel, pentru acest personaj totalmente lipsit de iluzii, care încearcă să scruteze textul și lumea cu o luciditate superlativă, memoria se dovedește un instrument imperfect, ce nu reține decât crâmpielele cele mai insignifiante ale unui trecut "descompus" în secvențe eterogene și alcătuit parcă doar din "percepe" ale existenței: "Și tu ai zis atunci să facem dragoste oricum amor să facem/ceva să ne iubim și era ziuă și nici măcar noapte cum stăteau așezată pe pat doar ochelarii pe podea

covorul/ zâmbetul pantalonii tăi albaștri cu nasturi aurii/și soarele în colțul din stânga geamului și ne-am/ și te-am iubit la radio Sex Pistols la radio/ sex and violence..." (**Romanța**). O asemenea viziune aduce sugestia unui trecut ce se refuză verbalizării, el putând să ia doar forma evanescentă a textului care are consistența unui balon de săpun, fiind alcătuit din materia spectrală a semnului, astfel încât distanța dintre prezent și trecut rămâne una constantă, deoarece timpul e "rupt", iar producția textuală se metamorfozează într-o tentativă deconcertată de umplere a vidului temporal, e o "artă a fugii" ilustrând parcă paradoxul zenonian despre Ahile și broasca țestoasă: "Dacă mă-ntrebați despre viața mea eu râd/ și trec mai departe așa ceva nu se poate/ povesti așa ceva aparține trecutului ca/ filmele mute Columbia Pictures sau Paramount/ dacă mă întrebați despre poeziile mele eu/ plâng și trec mai departe despre soarta lor/ nu mai știu nimic bietele de ele nu puteau/ să supraviețuiască într-o lume atât de crudă/ eu mă gândesc la ele ca un tată demult ele/ nu mai există demult am plecat și eu dintre voi ușor ca un fluture greu ca un balon/ de/ săpun ce repede se sparge noua poezie a/ murit în stradă cu buricul netăiat" (**Noua poezie**). În consecință poemele lui Valentin Dolfi vor fi ticsite de imaginea "vehiculelor textuale", iar desprinderea de real va căpăta aspectul unei călătorii peste Acheron: "câtă suferință câtă tristețe dar mare e răbdarea ta/ mare e desigur Doamne ce frumos răsare ce frumos/ apune soarele atunci când te urci în primul tren și/ portarul ca de obicei te salută cu un ochi vânt/ vesele semne cu mâna îți fac vânzătorul ambulant/ trecătorii chelnerul și femeia gravidă în ultima/ lună tu i-ai iertat pe toți i-ai uitat pe toți singur/ îți privești viața în ultima gară singur îți trăiești/ viața și dimineața fără să te anunțe nimeni fără/ să-ți spună nimeni nimic în cea mai/ mare liniște cineva te trezește/ te aștează îți aduce o/ cafea rece" (**Scurta rela-tare**), astfel încât autorul sfârșește prin a proiecta în asemenea texte panorama infernurilor grotesti, populate de inscripții ce poartă semnele derizoriului, marcând transformarea neliniștilor thanatice dar și a dispoziției de a elabora scriitura în obiectul ironiei demistificatoare, în stricta conformitate cu refuzul eiironului de a accepta glasul mincinos al iluziei: "Trec printr-un culoar în față văd o inscripție/ welcome in n-apuc să termin o negresă strigă/ move it move it și mă mișc trec prin filtru/ arăt pașaportul la immigration and naturalization/ service mă întreabă răspund unde ce și când îmi iau valiza aștept un taxi vine repede e galben/ pe highway sunt reclame multe luminoase Enjoy Coca/ fashioned hamburgers benzinării Shell well șoferul/ nu știe englezește

decât foarte puțin îi spun/ adresa transpiră mă descurc greu transpir sper că/ știe unde mă duce OK zice am ajuns OK zic" (**Duminica**). Conversiunea eului empiric în eu textual (și în cele din urma în semn) se realizează acum prin intermediul "morții în apă" care are caracterul unei "treceți prin oglindă" ce instaurează ordinea "răsturnată" a scripturalității: "Nimic nu se întâmplă la Paris în septembrie noaptea/ pe Champs-Elysees trec taximetre întârziate și domnul/ cu papion negru își înghite kaloriile la lumina neonului/ și începe Duminica Orbului și portărelul de pe strada 27/ spune c-a auzit focuri de armă în față la Dakota House/ șampanie fermentând în pahare la Moulin Rouge chez Maxim's chérie, mon amour Eldorado aurit pentru că numai The Beatles cânta/ Love me do numai eu te iubesc te aștept și nu știu cine ești/ numai gloria mea trecătoare scrie poezii în spații pustii/ de metrou și viața trece ca un cadavru pe apă" (**Peinture à l'huile**). Textul reprezintă însă în poemele lui Valentin Dolfi nu doar obiect al dorinței ci și sursa unui soi de "vertij" scriptural care neliniștește și atrage după sine refuzul inscripționării, astfel încât poetul nu întârzie să imagineze ritualuri grotesti care exprimă, recurgând la limbajul fabulei textuale refularea dispoziției de a elabora text, iar "măseaua" devine acum un substitut al calamusului integrându-se în simbolistica obiectelor ascuțite care anihilează realul prin scriitură: "Aștept în întuneric pe holul ca un cavou/ la dentist să-mi scot măseaua de minte/ apăs batista împăturită în patru pe obrazul drept/mă doare nu văd nici să citesc e întuneric pe/ holul ca un cavou în fața cabinetului de stomatologie/ aștept să-mi scot măseaua de minte să vină/ doctorul la opt la nouă la zece nu vine până/ la urmă plec la drum trec prin parc/ lângă statuia lui Caragiale fumez o/ țigare apăs batista împăturită în patru pe obrazul /drept mă doare lasă zice Miha/ ela nu te mai vaicări/ atât o scoți mai bine/ după Paști să poți și tu/ să mănânci" (**Măseaua de minte**). Refuzul textualizării va fi solidar în asemenea poeme cu o "ocultare" a memoriei, care este la rândul său un "depozit de urme", are caracterul unei cărți în care se găsește închisă povestea trecutului, dar este în același timp un univers carceral izomorf cu "buncărul de hârtie" al scriiturii (ca în deja citata compoziție **Souvenirs d'enfance**). Iar parcurgerea acestui "muzeu al trecutului" cu "amintirile sale mumificate" îi dau poeziei lui Valentin Dolfi un abur de apăsătoare melancolie, care constituie probabil accentul particular al acestui poet, care pare să interpreteze partitura textualismului dezabuzat, erodat de morbiu tristeții și oboselii.

carolina ilica

Fachir

Pe acele de grâu cu bronzul verde
Zăpada s-a întins ca un fachir;
Stând nemișcată nopți și zile-n șir,
Asceza ei în vlaga lui transcende.

Dar mai întâi, ca îngerii de seară
Prin aerul impur a levitat.
Și s-a-mpărțit. Și s-a multiplicat
Sub formă de ninsoare virginală.

Cum stă acum cu fața-n sus și-n jos,
Pe grâul ce sub ea se înmlădie,
Atât de albă și de răbdurie,

Ai zice că-i un mort pe năsălie.
Un mort ca o mireasă de frumos,
Topindu-se la pieptul lui, de vie.

Ca mâine

Ca mâine iarba o să bată cuie
De jos în sus, ca mâine va-ncolți.
Iar cloșca soarelui, cu pui de aur,
Pe ouăle de muguri va cloci.

Ca mâine or să fulguie prin crengi
Livezile cu floarea ninsorie.

Iar șerpii tulburi, îngropați de vii,
Cu apa din pământ or să învie.

Și ne vor duce iarăși în ispită
Și vom păcătui din nou - în gând.
Și-această neputință amăgită

O să ne chinuie, apoi, pe rând;
Ca un poem ce nu se lasă scris,
Deși se-aude gângurind prin vis.

Privind în sus

Mă odihnesc privind în sus,
La nori: chiar treji, arată beți.
Chiar dacă fug, se văd înceți.
Chiar dacă sunt, mai mult că nu-s.

Un deșirat arhipeleag
Schimbându-și țărmurile moi
În alte insule apoi
Și dispersându-le în larg.

Vederea noastră nu mai poate
Să-i mărginească, să-i perceapă,
Să-i bănuiască, apoi, măcar?

Sau chiar s-au scufundat, ca-n apă
Cu-adâncuri tot mai depărtate,
În cerul lor transcendental?

Coridă

De-atâta lună iarba se udase,
Lucind precum săgețile, pe jos,
Din gâtul unui taur tocmai trase,
Bătând în roșu gros și sângeros.

Toreador nu se-arăta să fie.
Dar îi simțeam prezența: prin acea
Nevoie de-admirată bărbăție
Pe care-un vânt latin o aducea.

Mi-am aruncat batista, într-o doară,
Să văd ce frunte șterge, la ce piept,
Ca pasărea spre cuib, i se strecoară.

Dar când și-a-ntins spre mine brațul
drept,

Ca spre un fruct ce îl culegi cu
mâna,

Mă deșteptară zorii cu lumina!

Pe cei ca mine

Precum cu boala gata să supună
Un trup ce-atâta vreme s-a opus,
Luând de jos putere și de sus,
Mă lupt cu somnul, iară. Noapte.
Lună.

O noapte mult mai lungă, mai
înceată

Ca altele cu griji sau cu iubit.
Și-o lună ca nebunul cel hlizit
Spre care toate degetele-arată.

Și chiar nebună e! De tot nebună!
De nori tăiată,

iarăși se adună,
Se-aruncă-n toate apele deodată.

Pe cei ce dorm îi mângâie pe față.
Pe cei ca mine, până dimineață,
Îi și îmbată, dar îi și dezbată.

Gutui

Din verde, galben; mai apoi roșcat.
Din adiere, vânt ce te descoase.
Din fân, otavă-n care s-au brumat
Nori de metal, cu marginile roase.

S-au zăvorât, pe dinăuntru, fructe
Cu chei de sâmburi numărate-
anume.

Gutuile cinstite și stătute,
Ca tainele s-au atârnat de lume.

Abia târziu, de ele-o să se-ndure
Bătrânele cu trup tot mai ușure,
Cu glasul tot mai mic, mai tremurat;

Mutându-le-ntre geamuri, din
grădină,

Le-or miroși ca moaștele-n lumină,
Ca subsuoara Cetei înviate.

MICI CONSEMĂRI DE OARECARE IMPORTANTĂ

de ALEXANDRU GEORGE

Am mai oferit cititorilor, chiar în paginile acestei reviste, o serie de „informații” asupra trecutului nostru literar, lucruri știute numai de mine, pe care le-am intitulat cam în același fel cu ceea ce ofer astăzi, după vreo doi-trei ani, oarecum în continuitate cu ele. Nu am pretenția infailibilității, memoria mea nefuncționând fără greș; le dau mai mult ca niște contribuții ce urmează a fi verificate, ca niște indicații în regim strict complementar. Iată câteva pe care le-am grupat pe cât am putut în jurul unei teme.

În volumul de **Memorii** al lui Mihai Beniuc se găsește o informație despre o situație pe care cu greu și-ar putea-o imagina tinerii ce nu au trăit vremurile acelea de glorie a poetului, adică o existență din toate punctele de vedere în regim special, depășind ceea ce se presupune a fi regimul unui nomenclaturist de mai târziu, din vremea lui Ceaușescu. Poetul ar fi primit o scrisoare cu conținut inconvenabil de la o cunoștință a sa. Corespondența marelui om fiind urmărită de securitate, individul a fost repede identificat și arestat, pentru a fi pedepsit cum se cuvine, el urmând a crede că a fost „denunțat” de poetul care va fi simțit ultragițat de cele scrise în acea epistolă.

Beniuc afirmă - și sunt temeuri pentru a fi crezut - că habar nu a avut de acest incident și nu a fost cel care a reclamat infamia, cerând „orașelor” să ia măsuri. Dimpotrivă, așa a ajuns să-și dea seama că toate mișcărilor lui sunt mai apravegheate decât ar fi crezut-o el însuși.

Nu sprijin neapărat această versiune, care îl inocentează pe poetul oficial al stalinismului, căci simplul fapt că era „apărat” de inoportuni cu asemenea mijloace spune multe și nu în favoarea lui; greu să-mi aduc și eu o neînsemnată contribuție. În anii '50-'60 aveam un cunoscut care se învârtise să fi fost mai de mult, în liceu și pe terenurile de fotbal, un apropiat al lui Eugen Barbu, care pe atunci în faza „rezistenței”, ceea ce n-a fost o jucărie, căci a durat vreo zece ani, autorul **Proapei** ducând o lucie mizerie în solidaritate cu societatea democratică anterioară comunismului, care nu apucase să se integreze fructuos prin călătoria lui risipită, îndeosebi la „Fapta” lui Damian și alte publicații din spectrul „independent”, în afara comunismului. Pe la mijlocul anilor '50, în epoca de deschidere de după moartea lui Stalin, Eugen Barbu cedase, făcuse primii pași spre a deveni un scriitor aservit noului regim, de care se arătase așa de rezervat. Se lămurise, americanii nu se gândeau să vină, nu mai era nimic de făcut. Atunci când prozatorul nou apărut în arenă și-a definit clar atitudinea, renegându-și viziunea anterioară și idealurile (sau cum s-ar putea să fi!) amicul din adolescență i-a întors spatele, evitat și, la un moment dat, sufocat de indignare, i-a trimis o scrisoare semnată anonim, cu probabil multe înjurături pe lângă prea convenitele proșuri.

Interesantă mi se pare urmarea; omul în chestiune, a cărui intransigență se poate măsura prin faptul că s-a supărat strașnic și pe mine, auzind că am scris o carte despre Arghezi (1970), unul din numelele cele mai odioase pentru cei care credea în ideile lor și osândeau. Nu a pățit nimic, dar prin anii '60, cam la un deceniu după descoperirea crimei, a fost invitat la Securitate, fără să se spună de ce, dar în timpul discuției care a urmat așa cum era regula în noua situație, adică în stare calmă, dusă în termeni politicoși, ofițerul anchetator i-a dezvăluit că obiectul ei era scrierea aceea de insulte la adresa unui om care devenise glorie literară, un membru supleant al

CC etc., etc.... Și ofițerul îl ruga aproape amical să renunțe la asemenea prostii, să vadă ce face, căci e om cu familie, cu răspundere, și i-a dat imediat drumul.

Bineînțeles că altfel ar fi fost tratată această afacere cu zece ani înainte, adică atunci când culpa fusese efectiv comisă. Amicul meu și al lui Eugen Barbu a scăpat ieftin; linia partidului se schimbă. Dar el a rămas să se mire de perseverența cu care Securitatea anchetase cazul, unul care se lichidase cu un simplu avertisment, apoi cum ajunsese totuși să-l descopere pe autor? Rumegând cele întâmplare zile de-a rândul, autorul crimei a descoperit ce se întâmplase. El nu fusese urmărit în tot acest răstimp, Securitatea nu avusese nici o urmă, nici o dovadă asupra celui ce scrisese textul. Dar acesta, fără să-și dea seama, o dirijase într-o anumită direcție și cercetarea ulterioară făcuse restul. Anume de foarte puțină vreme, începuse să facă niște insistente demersuri pentru a obține medicamente din străinătate pentru fiul său, atins de o maladie rară, care-l va face pe tată să obțină chiar plecarea din țară. Până a se ajunge aici, intrase în atenția Securității, datorită scrisorilor pe care le expedia la prieteni, la medici, la societăți de binefacere. Toate aceste mesaje, care după opinia anchetatorilor, puteau ascunde cine știe ce grozăvii, îl făcuseră pe cel în cauză să beneficieze de alt tip de „atenție”, mostre ale scrisului său fiind colectate într-un anume loc. Și pe baza înscrisurilor într-un tip grafologic, s-a ajuns și la scrisul celui care-l insultase pe marele scriitor, intangibil și sub acest aspect, Eugen Barbu...

Un alt moment pe care aș vrea să-l evoc privește alt personaj, dar de nu mai mică celebritate decât autorul **Princepelui**. Este vorba de Mosez Rosen, foarte discutatul mare rabin care a păstorit comunitatea evreilor din România pe toată lungă perioadă a comunismului, apucând și binecuvântata clipă a căderii acestuia. Nu pot spune că l-aș fi „cunoscut”; pe vremea când locuia pe Maria Rosetti (cred), deci în relativa apropiere a casei mele, îl zărisem nu o dată pe stradă sau descinzând din mașina lui oficială. O situație care mă făcea doar să-l identific, și acesta era și cazul consoartei sale, doamna Matilda Rosen. Nu risc nici o apreciere, în asemenea condiții, și nici n-aș avea competența de a o face; părerile sunt foarte împărțite, el trecând în mediile evreiești drept un om extrem de abil. Am primit din partea sa o invitație insistență de a-l vizita la sediul oficial al misiunii sale și, bineînțeles, m-am dus. Era imediat după Eliberare, în primăvara lui 1990 și am bănuțit că dorința lui de a mă cunoaște era legată de o discuție pe care o avusesem în pauza unei conferințe pe care o ținuse la Uniunea Scriitorilor noul și tânărul ambasador al statului Israel. Acesta se arătase alarmat de valul de antisemitism pe care-l depistase în societatea intelectuală românească mai ales în presă și mi-a vorbit de

necesitatea unei replici, pentru care el ar fi văzut în persoana mea omul potrivit.

Nu am dat curs acestei propuneri; i-am explicat ambasadorului că eu nu sunt ziarist politic, nu am acces la presa cotidiană, decât în mod vag și condiționat, eu scriind la gazete cu un tiraj de 2-300 de exemplare și preopinienții mei răspunzându-mi în ziare cu sute de mii de cititori. Afară de aceasta, în sinea mea, consideram antisemitismul pe care și eu eram obligat să-l înregistrez și care nu a dezarmat nici astăzi o afacere mai curând rușinoasă decât primejdioasă, o chestiune fără sens, dezvăluind pentru mine ca român ceva penibil, prelungit artificial de către publiciști și oameni politici amatori de scandaluri, în stare să tulbure atmosfera cu orice fel de mijloace. În situația în care se afla țara noastră imediat după ianuarie 1990 și „venirea” minerilor aduși și îndemnați de Iliescu la pogrom, asta ne mai lipsea, pentru a fi compromiși în ochii lumii: antisemitismul!

M-am dus totuși la cel care mă invitase și am avut cu el o convorbire, dacă ea poate fi numită așa; întrevederea a durat cam o oră și în care amfitrionul meu a vorbit cel puțin o oră și jumătate. (Eminența sa fusese pe vremuri un foarte apreciat avocat din Fălticeni.) Dar, la un moment dat s-a petrecut un incident semnificativ și tocmai pe el țin să-l aduc la cunoștința cititorilor mei. Fusesem de mai multe ori deranjați de telefonul care sunase, dar cel din fața mea refuzase să răspundă, făcând mușește semne elocvente către secretara sa, dar la un moment dat, aceasta a insistat și s-a aplecat la urechea Marelui Rabin, șoptindu-i un nume. Acesta a aprobat tot tacit și a cerut aparatul și a răspuns la apel...

Cine putea fi? m-am întrebat imediat, cu o legitimă curiozitate. Desigur o persoană foarte importantă, de la care omul din fața mea credea că va primi un mesaj urgent. Ei, bine, lucrurile s-au lămurit foarte repede. Omul aflat la capătul celălalt al firului era Dumitru Popescu, zis și Dumnezeu, martirul cauzei comuniste, aflat după Revoluție în temniță și așteptând pedeapsa învingătorilor, poate eșafodul! Aveam de ce să mă mir! Dar, mă grăbesc a spune că omul nu solicita o intercesiune a Eminenței Sale, o vorbă bună de comunicat tribunalului, eventual șoptită domnului Iliescu. Nu, era cu totul altceva: cel aflat în lanțuri (așa cum l-am văzut cu toții la televiziune) ținuse doar să-l felicite pe interlocutorul meu pentru Paștele evreiesc, care cădea peste vreo două zile!

Iată, mi-am zis eu cu rușine (care uitasem cu totul de acea sărbătoare), un gest sublim, dovadă de tărie de caracter, seninătate, gânduri altruiste. În loc să ceară mila umană sau divină, cel care aștepta osânda poporului se gândise la cu totul altceva!

Oare, nu merită să fie consemnat undeva acest gest de excepție, măcar așa, în forma nedesăvârșită în care a făcut-o neputința mea literară?

CENUȘIU

1 Braț la braț, păreau o pereche destul de strâns unită, **fericită** am putea spune, dacă
 • fericirea n-ar fi prea metafizică și volatilă, așa încât să fie extrem de greu de defalcat, pentru a o putea discerne de bucurie, plăcere, satisfacție sau simpla automulțumire obtuză.

Cei doi erau două persoane cenușii, ca toți cei care se vânzoleau pe bulevard la ora aceea: două persoane pestriț-cenușii. Ea era șaten cenușie, cu ochi cenușiu-verzui, îmbrăcată-ntr-o rochie de stambă ieftină cenușiu înflorată, cu fața schimonosită de un zâmbet cenușiu-vesel. La rândul lui, în hainele „de sărbătoare” „á giorno”, și el era tot cenușiu, dar de un cenușiu aparte, protector, îngrijorat. Cenușiu ceaiului de tei băut seara, că face bine, și cenușiu genții „de piele” de vinilin - evident **Diplomat**, ca să „ne dăm mari”.

Clădirea institutului de agrement nu părea cine știe ce pe dinafară: zid vechi, lepros, de casă ne-reconstrucționată încă de pe la 1890-1900.

Dar acolo îi aștepta **Divertimentul** - acel ceva inefabil pe care nu ți-l poți permite decât o dată pe săptămână, pe lună, sau chiar și mai rar, ca pe un contact cu o lume „bună”; la care speri să ai cândva acces - poate acum! - poate altădată... prin intermediul unei contribuții modeste, meschine am putea spune: o taxă percepută la poartă, o invitație bătută la mașină și expediată prin poștă cu timbru de „Recomandată”, roșu, de cinci lei, lipit pe colțul drept, un drum cu taxiul de-acasă și până acasă, ca să nu-ți murdărești hainele păstrate cu grijă, să pară, măcar, dacă nu sunt și nu pot fi cu adevărat noi.

Valul muzicii i-a izbit strident chiar din momentul în care au depășit intrarea cu uși batante, să-i toropească în ritmul anglo-saxon, leneș-sincopat, cu texte suav repetate de fete-femei depravat de dulci. Cu asta vor aștia, dom'ne, să cucerească lumea bătrână și uzată în care-s două mii de ani de cânta un Thales afirma că toate-s apă - apă de ploaie, desigur - sau un Anaxagora că toate sunt foc - foc de paie - o lume în care Hitleri și Mussolini (paparude de carnaval grotesc) au amezat naivi cu pacea lor belicoasă, sau Stalini și Napoleoni cu militarism pacifist? Păi, cu asta ne dau ei gata? Cu „girls și jeans” - **adică fete în nădragi**, sau cu „America, America, sono il promesso de-l umanita?” De'l care umanita? de'l umanita-ul tunurilor de la Bagdad și Addis-Abeba care „trag singure”, transformând paradisuri în ruine și ruinele în infernuri?

Cu asta vor ei să cucerească lumea noastră străbună cu atâția răstigniți celebri, ca simboluri eterne ale Omului - Prometei cu ficiți devorați de acvile bicefale, tricefale... cu Giordano și Campanella orbecăind prin noaptea Istoriei, să lumineze cu trupurile lor de creștini, cu seul lor dureros de viu, calea către o stea (efemeră?) în cinci colțuri care să vestească o lume mai bună?

O fetișcană se apropie de cuplul proaspăt intrat, de cei care, după cât se-arată, se simt încă străini, și, contravaloarea unei citronade cu

mihail grănescu

whisky, își oferă serviciile de gazdă primitoare. Se prezintă: „Alina”, alintat, și le face cunoștință, la o masă din semiobscuritate, cu niște „tipi”.

- Ți-a, îl vedeți pe ăla? le suflă ea, tainic, la ureche - ăla are două mașini: un Mercedes și un Taunus. E Cineva!

Toți suntem cineva. Doar că unii sunt cineva cu c mic, iar alții sunt Cineva cu C mare.

Muzica se revarsă strident din difuzoare - fete în nădragi și alte bazaconii. Te simți străin și înstrăinat, și ăsta poate că și este sensul, unicul sens - dacă va fi având vreunul, al mascaradei la care participă în localul cu pereți exteriori leproși și săli de marmură de Carrara în interioare cu lumini multicolore clipocind neîncetat în ritmul muzicii pe care manechine-vii, manechine-dansatori își dau reflexiv, break sau aerobic, capul peste cap.

2. Parfumuri, mirosuri de țigări și băuturi scumpe, discuții stupide. Ce-a mai făcut nu-știu-cine, cine e cutărică și unde a fost atâta vreme de nu l-am mai văzut - fleacuri urlate peste miile de decibeli care bombardează sala de marmură.

- Elvira, hai acasă! îi șoptește Marian în pauza dintre două melodii.

- Nu te simți bine? îl iscodește ea, întrerupându-și **discuția** cu comeseanul din dreapta.

- Ba da. Însă aș vrea să fim singuri, numai noi...

„De ce n-am spus, pur și simplu: „Nu, nu mă simt bine! Zgomotul și atmosfera îmbâcsit de dezinfectată îmi fac rău, îmi întorc mațele pe dos. Ce dracului caut eu aici? Ce căutăm aici?”

- Ei hai, nu mai fi morocănos și ursuz! se alintă Elvira. Mă scoți și pe mine-n lume o dată și atunci îmi faci chestii din astea! Uite, mai

bine ține-i companie Alinei, că te pierde din ochi de când am venit!

Marian mai comandă un carcalete pentru Alina și fata i se agață tandru de braț târându-l spre ringul de dans.

„Nu mai am vârsta... își spune, în vreme ce încearcă să imite zbânțuiala frântă a celorlalți. I se pare că toți sunt cu ochii pe el, că îl urmăresc amuzați ca de secvența la cererea telespectatorilor, cu dansul elefanților-balerini cu hipopotamițele-balerine din porcăria aia de desen animat al lui Disney.

De fapt, nimeni nu se uită la ei, nimeni nu are vreme de ei, și poate că tocmai asta e tragedia: că poți face orice: să-ți rupi un picior sau să-ți dai capul peste cap ca o găină beată și cei de lângă tine nici nu te iau în seamă. Poți să vii înțolit cu un pantalon fără crac și cu un pantof într-un picior și-o sanda în celălalt, poți să-ți vopsești buzele cu oja neagră și părul cu spumă de căpsune amare: nimeni nu te vede, nimeni nu te-aude, nimeni nu te nimic.

- Iubito (îți spun deși nu te iubesc și nu te am iubit niciodată), iubito, îți spun, suntem singuri pe lume, într-o lume cenușie și plină sunete ascuțite care ne zgârie nervii: răpăit de tobe, răpăit de mitraliere, microfonii, bubuit de tunuri, banguri sonice, explozii nucleare și cascade de supernove.

Și tu, zâmbindu-mi fără să pricepi nimic din ceea ce mă frământă, mă tragi de mână către camera pustie acum a vestibulului în care ne-am îngrămădit cu toții hainele la venire.

Fie! Să ne trântim în maldărul lor, gâfâind. Să ne pipăim, sărutăm, excităm. Toate însă până la un punct!

Ai dres roz cu dungi violete și porți două perechi de bichini, unii peste alții, ca și Elvira.

3. Dragostea, amorul reprezintă un limbaj comun între doi parteneri care se înțeleg, sau se pare că se înțeleg, sau se prefac a se înțeleg.

Eu sunt singur, mă simt singur, fiindcă tu și cei (cele) cu care aveam de împărțit un limbaj comun, sau au pierit, sau sunt departe.

Alina zâmbește, ca și când ar înțelege ceva și se fandosește, făcând din șolduri.

Revenind la ideea că dragostea reprezintă un limbaj comun: cu cât ești mai tânăr, cu atât mai puține lucruri „de spus” celuilalt. O introducere scurtă, doar pentru a respecta conveniențele, și treci la fapte, fiindcă atât tu cât ea atâta așteptați. Și de aceea ești (te simți) mai puțin singur. Tinerii trăiesc o singurătate naivă, ale cărei absențe se umplu instantaneu de sine-însuși, de prea-plinul de sine.

Cu cât ai, însă, mai multe de spus, cu atât ești mai singur. Ești tot mai străin. Nu mai înțelegi lumea, și lumea nu te mai înțelege.

Se adună împrejur toate discotecile vieți unde zgomotul muzicii ține loc de (fals) limbaj - de surogat de comunicare între tine care n-au a-și spune decât „te iubesc” și „hai” Uneori nici măcar atât.

Muzica, mascând goliciunea unei absențe de idee, într-o falsă comunicare, care parcă cheamă, îmbiindu-te cu vocea altcuiva. Sirene atrăgând rătăciții spre mări zadarnice.

La „sentiment”! Poezie. Vulgară! Vezi învățate din alții, să acopere găunoșenia din goliciuni care-ar putea fi sintetizată într-un simplu gest obscen de ridicare a poalelor sau deschiere a prohabului.

Ce atâta mare lucru de spus? Un bărbat și o femeie, doi străini să-și facă mendrele și se slujesc de vorbe ca de un pretext ca să-și arate intențiile.

Însă dincolo de intențiile lor exprimate mai mult sau mai puțin impudic începe iarăși tragedia aceleiași comunicări false, aceluiași limbaj impropriu și greoi al gesturilor, cuvintelor, valorilor, banilor, insatisfacției și amăgitoarelor împliniri.

4. Și totuși e cumplit de frumos pe lume! Doar fericire nu e, din păcate, niciodată, niciodată. Doar satisfacții mărunte. Plăceri obscure.

Alina este fierbinte și tandră (pentru cât timp? Al cătelea sunt cel căruia i se dăruie aici, între hainele îngrămădite în debara?)

Alina, buze senzuale...

- Elvira!

Marian se înalță brusc, așa cum te-ai ridica dintre vise - se smulge și iese. În sala de marmură e pustiu. Doar magul mai huruie, monoton.

Ar vrea să o strige: - Elvira! Unde ești? Unde dracului te-ai dus cu toate jurămintele noastre, cu toți anii ăștia în care am petrecut împreună, „la bine și la rău“? Elvira!

Dar Elvira nu e nicăieri.

Marian își aprinde o țigară pe jumătate fumată, pe care-o culege dintr-o scrumieră plină cu mucuri de țigări străine. Peste Carpații lui fără, parfumul altei lumi i se pogoară gales în sânge.

Alina se apropie din spate, îmbrățișându-l.

Dintr-o cameră de la etaj, Elvira coboară potrivit și cu un gest reflex, la vederea lui, o șuviță rebelă. Pe geamuri, zorile se strecoară, violete.

Ies, braț la braț, din clădire. Elvira se arânge de el, zâmbindu-i tandru: - Ei, cum te-ai distrat? Nu-i așa că până la urmă, a fost grozav?

Marian moțâie din cap a aprobare și Elvira, stimulată, se precipită: - Vezi! Și tu voiai să plecăm chiar de la început!...

„Oare ea ce-a făcut în camera aceea de sus“? se întrebă Marian.

Oare anii pe care i-am petrecut împreună nu înseamnă și nu au însemnat nimic pentru ea? Dar pentru mine?

Adulmecă spre ea, căutând mirosul străin. Dar Elvira miroase ca de obicei, a deodorant cu mere, din care-i procură și aduce maică-sa, de la magazinul de galanterie unde lucrează.

- Păcat că n-ai venit și tu sus, cu noi, spune Elvira. A fost o discuție foarte interesantă. Nu mă simt în stare să-ți reproduc exact întreaga ei desfășurare, dar a fost foarte interesant.

„Chiar așa? se-ndoiește în sine a sa Marian. Oare chiar așa?“

Și o scrutează printre gene, pătrunzător.

- Doamne, ce obosită sunt, mai adaugă Elvira, când mașina matinală sosește-n stație, în sfârșit, și ei se urcă-n ea, înstrăinați, ostili, dar înlănțuiți pentru veșnicie.

RODICA

Rodica mi-a dat întâlnire la 7,30, la Florărie, la Piața Romană. Așa rămăsese stabilit între noi - fiindcă, de când mă știu, la Romană, la Florărie, la 7,30, mie „mi se trag plase“ - ca atunci când vreunul dintre noi va decide că e cazul să terminăm (dar așa, definitiv), pentru a evita scenele penibile de despărțire, cu nesuferitele lor întrebări și explicații inutile, să ne dăm întâlnire la Piața Romană, la Florărie, la 7,30, și nici unul dintre noi să nu se ducă.

- Te iubesc, îi spusese.

- Și eu te iubesc, îmi răspusesese ea. Dar e 14 septembrie, intrăm într-a 12-a, apoi Facultatea...

Vântul toamnei flutura frunzele roșii de lângă rigolă și îi mula bluza pe trup, dezvăluindu-i formele rotunde. Buclele negre ale părului ei parfumat îi fluturau, mângâindu-i umerii.

- Te iubesc, am repetat răgușit, căutându-i ochii negri cu privirea lor atât de scumpă și șagalnică.

Cine mai trecea pe lângă noi la ora aia (era foarte târziu, dar în centru este lume întotdeauna), întorceau capul, cu priviri nostalgice. Și mi-am amintit de cuvintele lui Gigi, ieri, la „ceaiul de adio al vacanței“:

- Sunt cea mai grozavă pereche pe care am văzut-o-n viața mea. Dacă-i descoperă ăia de la Hollywood, nu mai scapă de celebritate!

După ceai, eu și Rodica plecaserăm, mână-n mână, zâmbind suveran. Trecuserăm prin părculețul triunghiular de lângă „Matei Basarab“ și ne opriserăm pe-o bancă să ne sărutăm și pipăim fierbinte. După aceea apăruse un milițian și fuseserăm nevoiți să plecăm mai departe.

- Ce să fac eu cu o fată ca tine? mă burzulisem eu, ca să mă „dau grande“. Mie îmi trebuie o femeie! Înțelege?

Și ea, abia după ce trecuserăm de bulevardul Dacia, cu castanii lui foșnind învolburat în noapte, îmi răspunse vag:

- Și ce te face să crezi că nu-s și eu femeie?

Apoi, intrând pe strada ei, îmi dăduse întâlnire azi, la Romană, la Florărie, la 7,30.

Ne mai strânseserăm o dată-n brațe, în fața gardului de sârmă împletită al casei ei - stătea pe Cristian Tell, chiar în zona din spatele chioșcului de ziare de lângă WC-ul public din Piață, pe unde am și poposit, de altfel, după aia, înfrigorat, să constat, surprins, ce tare-mi tremură mâinile, de nus în stare să ud peretele de faianță fără să-mi stropesc și bombeurile.

După ce n-am putut dormi toată noaptea,

„prima zi de școală“ mi-am petrecut-o hoinărind. Fiindcă nu mă tusesem, diriginta m-a trimis „să-mi dau jos chica“, și eu nu m-am mai întors la cursuri.

La 7,30 eram la Florărie, la Romană. Mi-am cumpărat cu trei lei un trandafir fantastic, alb, imens și parfumat de să-mi mute nasul din loc. Am traversat până la „Turist“, pe colț, unde am băut un pepsi și am fumat o țigară, privind în gol prin vitrina „Acvariului“, cum i se spunea prin gașcă barului pe vremea aia. Trandafirul alb îl țineam pe masă, în fața sticlei de pepsi.

Și cum stăteam așa, numai ce-o văd pe Rodica înaintea Florăriei. Beau un gât de pepsi și termin țigara, în vreme ce ea începe să se plimbe de colo-colo pe sub coloanele de marmură de vizavi, cu fruntea plecată și pletele acoperindu-i chipul. Desigur, nu mă așteaptă. Doar se plimbă pe acolo, în sus și-n jos.

Îmi mai aprind o țigară, dar fumul mă îneacă și mâinile îmi tremură. Mă ridic de la masă, îmi iau trandafirul, plătesc, ies și traversez la Florărie. Trec pe lângă ea. Privirile ni se întâlnesc, și ne scrutăm o clipă fără să rostim o vorbă, fără să ne salutăm - suntem doi străini. Eu merg mai departe, către stația lui 33, ea se plimbă în durerea ei, dar înainte de a da colțul, mai întorc o dată ochii.

S-a oprit în mijlocul drumului și mă privește și ea, mototolind în podul palmei o batistă. Mă privește, încremenită, fără să clipească din ochii ăia negri și scumpi.

După ce dau colțul, arunc trandafirul și-l strivesc sub călcâi ca pe un chiștoc. Talpa pantofului mi se scufundă în petalele lui moi, ca de carne vie.

Mă așez pe treptele din fața librăriei și-mi mai aprind o țigară. În stație e înghesuială, și lumea mă privește încrunțată cum stau pe piatra prăfuită cu „pantalonii mei buni“ și fumez. Numai Rodica nu mă vede.

33-urile se perindă unele după altele prin întunericul care s-a lăsat, și eu îmi mai aprind o țigară. În stație nu mai e nimeni.

Am încetat să mai existăm. Unul pentru altul am încetat să mai existăm. După o vară în care ne-am iubit ca doi nebuni și am fost, zi de zi, totul, unul pentru celălalt, acum nu mai eram nimic.

Mă ridic. Strivesc chiștocul sub talpă ca pe un trandafir alb. Mai vine un 33 dar nu mă urc nici în el, ci pornesc agale către frizerie să mă tund. Este septembrie 1971.

ileana toma

CRONICĂ DIN NEW YORK

„La râul Petra, acolo am șezut și am plâns“ (Roman de Pablo Coelho)

De ieri, de când am trecut pentru prima oară prin Battery Park, mi-am dorit să stau pe frântura asta de stâncă. Mă fascinaseră marile pietre aduse de cine știe unde și așezate ca într-un muzeu, povestind fiecare prin frumusețea ei despre zbuciumul în care au fost zămislite la începutul lumii. Atunci, ieri adică, pe pietre stăteau tineri sporovăind.

În dimineața aceasta plouase, nu era vânt și aburul ridicat de căldură te învăluia. Era pustiu. Oceanul, orașul și cu mine.

Insulele dispăuseră înghițite de ceața fierbinte, mișcarea vapoarelor mai mult se ghicea după dărele albe de pe luciul de argint al apei poleite de lumina difuză. Stăteam pe bucata aceea de granit și întorceam des capul să văd în spate provocarea spre cer a Manhattanului, cei doi Gemeni și ceilalți coloși albăstrui, săgeți de oțel și sticlă. Îmi plăcea să-i privesc cum își pierd capetele în aburul cald, deși spectacolul blajin al valurilor din fața mea mă atrăgea în aceeași măsură. Mi-am sprijinit capul de stâncă și am încercat să caut depărtările în fluidul luminos, dar contururile se ștergeau treptat.

Când am întors din nou capul, nu se mai zăreau zgârie-norii, nu se mai vedea nimic de fapt, ceața nefiresc de albă mirosind a alge înghițea până și zgomotul orașului. Mă învăluia totul, umed și cald, ca într-o baie de aburi lipindu-mi hainele de trup. Abia respiram și am simțit din nou nevoia să-mi întorc capul: în spatele meu, spre dreapta, zveltă, puțin aplecată înainte cu ochii spre largul oceanului, era ea - amestec de auriu și albastru. Inul părului îi cădea suplu peste umerii ce se ghiceau drepti sub pânza de culoarea levănțicii.

Îmi spuse:

- Hai să plecăm undeva pe o plajă, în curând o să înceapă să crească oceanul... știi, fluxul. Spuneau că atunci vine pe plajă.

- Cine să vină?

- Licornul, adică Inorogul, cum îi spui tu, și râse molipsitor.

Am râs și eu inconștient.

- Care licorn?

- Hai, nu te mai prefac, știi bine care. Ai uitat? Licornul. În fiecare vară vine undeva pe o plajă să-și lepede cornul.

- Să-și lepede cornul?

- Ei, da, îl leapădă ca să-i crească altul. Atunci, în Normandia, nu-ți mai aduci aminte? Am găsit unul pe nisip.

Vocea îi devenise tristă:

- Am mai găsit cornul și altă dată, dar niciodată nu l-am văzut pe el, pe Licorn.

- Când, în Normandia? Nu înțeleg, cine ești tu?

- Cum cine sunt? Știi bine că nu ai voie să mă întreb.

- De ce?

- Pentru că sunt regina Poloniei.

- Regina Poloniei?

Simțeam cum mi se îndesește ritmul respirației iar pulsul în tâmple bătea ca un ciocan. Am privit-

o atent, ca și cum aș fi vrut să-mi fixeze pe retină imaginea ei. Ochii albaștri; obrazul îngust cu o piele fină bronzată auriu schița un zâmbet care se topea din ochi în colțurile gurii; genele și sprâncenele mătăsoase de culoarea borangicolui o făceau să pară neînchipuit de blândă, gâtul alungit răsărea în unghi drept cu linia umerilor; brațele goale, subțiri și rotunde totuși. Am întins mâna să o ating pe a ei, dar și-a retras-o brusc, făcându-mă să roșesc vinovat.

Pe nerăsuflăte, aproape sacadat, reluă firul:

- N-am voie să spun asta. Când a murit tata, adică regele, sora mea mai mică era deja logodită. Au spus atunci că am murit și eu împreună cu mama, cu tata și cu frații mei. De vărsat, știi, atunci... M-au ascuns într-un castel din Normandia. Nu putea să mă vadă nimeni. Dacă m-aș fi căsătorit, eu aș fi fost regina Poloniei iar el, regele; și apoi, copiii mei... Nu aveam voie să vorbesc cu nimeni. Era hotărârea ducelui, logodnicul surorii mele mai mici.

Ceața se învărtea în jurul meu în cercuri fierbinți.

- Mă lăsa să ies doar când burnița învăluia totul, pentru că mai presus de orice nu trebuia să fiu văzută, să fiu îndrăgită. Pe furtună, colindam plaja ori de câte ori se îndurau paznicele mele. Odată, acolo, am găsit cornul... L-am ascuns sub pernă și i-am visat povestea. În nopțile lungi de iarnă, când marea urla sub stâncă pe care se înalță castelul, povestea se înfiripa și prindea viață în mintea mea, iar primăvara, la gherghef, o țeseam în fire subțiri de mătase: o dată pe an Licornul își leapădă cornul undeva pe o plajă, înainte ca fluxul să crească apele mării. Și dacă atunci îl va surprinde o fată și-l va strânge la pieptul ei, sărutându-l, el o va lua cu sine în țara virtuților. Și fluxul va crește apoi apele, ca să le șteargă urmele...

- Și el se va prefaca în prinț și vor trăi împreună fericiți.

- Vezi că știi?

- Ce să știu?

- Povestea. Ți-am mai spus-o. Eram împreună în Normandia când am găsit cornul. Hai și acum pe o plajă, înainte să crească apele. O, oftă ea din greu, el pleacă dacă-și lasă cornul, iar fluxul îi șterge urmele și nu pot afla încotro a luat-o. Degeaba găsec cornul pe nisipul fără urme, nu pot să-l caut, trebuie doar să-l aștept.

Tonul vocii era acum foarte scăzut, cuvintele se rupeau dureroase din suflet:

- Știi care este deosebirea între a aștepta și a căuta? Să aștepti fără sfârșit, implorând mereu Cerul să nu ți se destrame speranța? Să aștepti în singurătate? Până când?

Nu mai înțelegeam nimic. Eram aici în Battery Park sau la Paris, la Cluny, în fața tapiseriilor? Pe fondul luminos al ceții vedeam ca aievea încântătoare broderii, mai vechi de cinci veacuri, strălucind în culorile lor vii. Întorc din nou capul și o recunosc: este ea, Doamna, desprinsă din fericirea

dialogului cu Licornul ei drag. O pace minunată pune stăpânire pe gândurile mele, căci în sfârșit înțeleg cine țesuse povestea Doamnei cu Licornul. O privesc nesățios. Oare cum o fi ajuns aici?

Îmi ghicește întrebarea și încep, ridicându-și ușor vocea:

- Erikson, fiul lui Erik cel Roșu, scandinavul, când a venit aici a găsit locul pustiu.

- Bine, dar asta s-a întâmplat mult înainte ca tu să fi fost născută. (Și dintr-o dată am simțit ridicolă încercarea mea de a ține în ordine socoteala anilor, stând în Battery Park de vorbă cu regina Poloniei.)

Ea, cu glas egal ca și cum n-aș fi întrerupt-o, continuă:

- Și urmașii urmașilor care-l însoțeau pe Erikson i-au promis ducelui normand, cumnatul meu, că mă pot lăsa într-un loc în care singurătatea să măucidă fără ca sângele meu să cadă asupra copiilor lui.

- Și te-au adus aici?

- Singurătatea nu m-a omorât. Eu îl caut pe Licorn... Sau, cel puțin, aș vrea să-i mai găsec o dată cornul.

- Dar nu e corn, am izbucnit, este colț de narval, atâta tot. Nu există Licorn!

- De ce faci asta? se frământă ea, suspinând. Colț de narval? Vai, ce deștept te crezi! Colț de narval! La ce-ți folosește să spui așa ceva? Cum o să-și părăsească narvalul ghețurile ca să vină până aici sau în Normandia? Cum o să-și smulgă el colțul ca să-l lase pe plajă? Narvalul are un singur colț în partea stângă și rădăcina colțului este înfiptă în inima lui... Și-ar smulge el colțul cu inimă cu tot ca să-l lase pe o plajă pentru mine? Narvalul e ca un pește, e doar o balenă, de ce ar face-o?

- Și licornul, ei bine, licornul ce-i?

- Ai fost la Cluny, l-ai văzut, să nu-mi spui că nu știi ce este.

Am întors capul. Soarele spulberase ceața și cerul senin se reflecta în oglinda construcțiilor de sticlă. Verdele frunzelor de trandafir era mai proaspăt ca oricând. Amintirea broda pe fondul lor imaginile tapiseriilor de la Cluny. Ea dispărușe, Doamna cu Licornul plecase. În curând o să înceapă apele să crească, așa că m-am ridicat de pe piatra mea și m-am îndreptat spre zgomotul orașului.

Stau undeva pe plaja de la capătul Brooklynului. Este lună plină. Va fi marea mare. Mi-am scos pantofii și m-am întins pe nisip cu picioarele spre ocean, ca să simt creșterea apelor. Aștept. Nu Licornul. Zilele trecute am citit un roman de dragoste de Pablo Coelho. Romanele de dragoste sunt întotdeauna triste. Eroinei din romanul lui Coelho îi era teamă că dacă-și va săruta iubitul - prințul primei iubiri - el s-ar putea transforma în broască...

Stau și aștept. Ascult valurile și circulația pe autostrada rapidă. Pașii ei n-o să-i aud. O să se apropie pe nesimțite, o să-i simt sânii pietroși în îmbrățișarea înmiresmată, o să-i adulmec obrazul, o să-i mângâi sprâncenele și zbaterea genelor, aurul părului și ea o să mă sărute îmbătată de dorință. Am să mă prefac în inorog și am s-o iau cu mine din singurătatea ei în țara iubirii mele... Iar dacă nu, o să plec trist, așa cum sunt îmbrăcat în blugii mei roșii și cu tricoul de trei dolari pe care scrie LOVE NEW YORK. O să-mi port pașii pe sub cerul constelației Licornului, căreia astronomii îi zic Monoceros. Dă-mi Doamne, puterea s-o caut pe regina Poloniei. Am tipat tare? Sau am strigat doar în gând:

- Așteaptă-mă, plec să te caut!

TIME TO SAY GOODBYE...

Economia de piață este un vis mare, lucitor și galben ce a fost propus românului în urmă cu doar câțiva ani... De atunci, în fiecare seară, orice individ apucă de o margine a lui cu mintea, cu dinții, și uneori, cu acte în regulă - adică se implică social! - și se strecoară sub pătura norocului pentru a „suge“ pe îndelete din carameaua îmbogățirii subite și totale...

Pe acest drum au apărut și repere obligatorii: experți, analiști, consultanți etc. care duc de răpă orice întreprinzător ce ar avea proasta inspirație să apeleze la consultarea lor. La rândul lor, noii patroni - cândva tovarăși cumiști și sârguincioși, membri marcanți ai organizațiilor de bază! - ca să accedă spre categoria privatizaților credibili trebuie să-și cumpere: geantă diplomatic dublă (din piele și cu cifru!), să-și atârne patru, până la cinci brățări și lanțuri din aur, cruciuliță sfințită la gât, să poarte haine sau cămăși din mătase, să împartă cărți de vizită trase în țiplă, să aibă celularul la vedere și să-și facă un fel de casă în țară... Dacă este cazul să vorbească uneori, cu primul ministru (din Tanzania, evident!).

Ca inventarul să fie complet, băgați totul (inclusiv întreprinzătorul!) într-o mașină „meseriașă“, de clasa „Jeep“.

Ei bine, fiindcă din literatură nu se mai poate trăi, decât de luni și până marți dimineața (excelentă haluzie la titlul unui volum de povestiri semnat de subsemnatul!), mi-am luat inima în dinți și m-am dat pe mâna unui patron care plecase spre înfăptuirea poruncilor de mai înainte...

Când m-a angajat, pe motiv de competență intelectuală, mi-a vorbit aproape un ceas despre concepția Lui de viață și legăturile profunde pe care le are stabilite cu ingraturul domeniu al culturii... Fără să mă aștept, cam avea dreptate... Apoi, ca să-mi dovedească că are inimă deschisă are și unde își ține generozitatea, m-a invitat să luăm masa împreună, care însemna ca EL să mănânce și EU să dau din cap, încuviințându-mă la toate truismele și imposturile... După vreo săptămână a găsit un moment potrivit ca să-mi poată spune că un „individ, oricât de talentat ar fi, dacă nu are talent să facă bani, nu valorează nici cât un rahat...“

Nu am vrut să subscriu imediat la judecata lansată, fiindcă în clipa enunțării ei nu cunoșteam exact prețul rahatului pe piața liberă!

Cât ne-am înțeles bine - adică vreo cinci luni de zile! - m-a cărat într-o călătorie la Moscova, unde m-a lăsat să pun la punct o afacere cu petrol, încercând să tragă pe sfoară o mână de ruși sau câți ar fi încuviințat Domnul... Avea de dus până la capăt un proiect socialist...

Într-o seară, cam a treia zi de când ne aflam cautați la un hotel central, a propus să ne omenim, cu niște vodcă, pentru a uita de orele pierdute în așteptarea unor posibili parteneri. Rușii parcă uitaseră de existența noastră.

Intrăm în restaurantul hotelului, ne așezăm la o masă centrală și, în așteptarea comenzilor, privim cu interes și soi de plictiseală calculată la puținii consumatori, dormiți în umbra unor pahare golite de multișor. Tocmai când liniștea era mai în largul ei, ușa se deschide cu violență și un grup de cinci, șase inși - liderii erau șase! - pătrunde cu veselie în restaurant.

Șase gruzini îmbrăcați în catifea neagră înalți, înșiși de ei, mândri, bruneți, frumoși etc. Parcă erau lanțați. Fără să se sinchisească de cei aflați la mese, îndreptat spre locul care le convenea, au gonit dintr-un pas spre partea din fund a sălii și au ocupat două mese. Puteau să ia loc oriunde dar, ei voiau acolo, lângă orchestră!

Rapid, au comandat vodcă.

traian olteanu

Beau, râdeau și-apoi iar comandau, ca într-un ritual foarte riguros cunoscut de intimii restaurantului...

Restaurantul le aparținea sau ei aparțineau localului.

Aruncau cu dolarii cum proceda subsemnatul cu cojile de măr, toamna.

„Patronul“ meu îi privea tot mai insistent, legând curiozitatea de un soi de invidie care, spre surprinderea subsemnatului devenea tot mai consistentă, mai acidă.

Clar ca bună ziua: erau prea mari pentru EL.

Simt că invidia începe să lucreze în adânc, pentru ca după vreo cinci minute, îl văd cum scoate celularul din buzunar și, după ce îl plimbă pe la ureche îl depune ostentativ pe masă, ca și cum ar fi așteptat o convorbire cu Casa Neagră, pentru că la Casa Albă nu-l cunoștea nimeni...

După vreo zece minute de „analiză“ temeinică mi se adresează tainic, părând că, în sfârșit, a dat de capătul unui fir de răz bunare.

- Mândri bărbați... dom'le. Țștia, în mod sigur îs neamuri de prinți. Os de domn... Tot unul și unul... Parcă-s făcuți să comande!

- De unde atâția prinți într-o republică atât de mică... Încerc, timid, să-i înjumătățesc admirația...

- Dar, dacă toți și-au găsit acum arborele? Și ce fel de mers... Țanțoși, nevoie mare... Nici nu se uită pe unde calcă... Ai zice că plutesc... Când ne-om întoarce la noi, acasă, musai va trebui să mergem la fel... Învățăm! Dacă o fi nevoie, ne chinuim și-o săptămână. Învățăm noi să mergem... Privatizarea fără mers țanțos nici că există... Câte n-au învățat românii! Să vadă și străinii ce bine știm noi a merge. Și, auzi-i cum, comandă? Ce zic, te rog?...

- Două sute de vodcă și fără REST!

- Ai naibii, cioroi... Auzi? Dar dacă au venit special aici? Ca să ne umilească... Au auzit că n-am intrat nici în NATO, nici în Comunitatea Europeană și vor să ne trateze de sus... Mama lor de cioroi... Țștă, dacă nu le-o tai de la obraz, rapid și energetic... ajung să te calce pe vârful pantofilor... Îți știu eu... Ce neam de prinți? Or fi niște bieți privatizați care abia de-au strâns de-un capital social... Dar, au și aur... Uite la mâinile lor: câte trei-patru ghiuluri... Au și brățări... Și mereu comandă vodcă... Comandă și răd.

- Ei, se simt și oamenii bine... fără neveste... la Moscova... nu-i de ici, de colo...

- Ce vorbești, dom'le? (când despărțea cuvântul dintr-o tăietură, era semn că venea spre el un val greu de supărare... Ce vorbești Dom'le! Nu vezi că-i vorba de o provocare internațională? Vor să ne arate nouă, românilor, că ei sunt așa și noi... Pe dincoace, adică mai țărani! Ei bine cu mine și-au găsit nașul. Dom'le ai vreun inel? Nu ai, că ești intelectual... De unde să ai. Vezi că-ți dau pe sub masă două inele de la mine. Puneți-le la mâna stângă... aia cu care întinzi banii, să plătești. Așa, să se simtă că stăm bine... Și, când se apropie fătuca blondă cu fustă scurtă, fă de-o strigare, să se audă în toată sala: „două sute de vodcă și fără rest“... Scoate o hârtie de-o sută de dolari să se vadă... Dacă e să ne dăm mari, să afle că și-au găsit omul. Apoi, mai strigăm o dată: „două sute și fără rest“... Și, încă o dată... Mă uitam la „patron“ și mă întrebam dacă glumește sau încearcă să facă un anume joc. La urma urmei erau banii lui și puteau să-i toace cum dorea...

Își descheiasă cămașa la gât trăgându-și nodul cravatei cu vreo zece centimetri mai jos decât îi era locul. Mâna dreaptă, care purta o brățară de aur, lată, adusă din Turcia, se mișca nervoasă peste tastatura mobilului...

Nu avea nici un rost să-l contrazic.

Eu trebuia să fac doar rolul invitatului.

În așteptarea fetei care ne servea, îl aud pe patron comentând pentru sine... Totuși, destul de tare ca să pot înțelege la ce se referea...

- Auzi, dom'le?... Eu cred că ăștia... sigur nu-s neamuri de Domni. Or fi niște tuciuiri ca la noi... care au de plătit nu știu ce datorii sau habar nu au cât costă vodca... Am stat și m-am gândit: cu trei sute de dolari cumpăr nu știu câte baxuri de băutură de la magazinul de lângă hotel! Zău... Și ne mai rămâne și de-o distracție... Apropos, dă și inelele alea înapoi... Să nu treacă vreun derbedeu și să-ți dea peste mână, din lipsă de cunoștință... Mai căutăm și inelele pe sub masă...

Ce chestie să-mi treacă prin minte: ăștia și NATO? Neam de neamul lor n-au auzit ce-i aia politică și cum cată ea să fie. E drept că-s mândri, dar, dacă mă uit în jur, la ce folosește să te plimbi așa, țepăn ca un mort? Acuma văd bine și mă dumiresc că nici celular n-au... Păi, dacă nu au celular de unde să fie neam de prinți? Nu?

Preocupat să nu scap inelele de aur pe jos, n-am văzut când cei șase gruzini s-au ridicat de la masă și au părăsit restaurantul.

Am simțit, totuși, că lucrurile reintră în normal când în dreapta mea s-a auzit un profund oftat. De ușurare... Ca și cum toate problemele noastre s-ar fi rezolvat subit și în condiții mai mult decât agreabile...

Tocmai când ne pregăteam să părăsim și noi localul, de masa noastră se apropie fătuca blondă cu mini... Aducea o tavă cu o sticlă de vodcă MAS-KOVSKAIA, două pahare și o farfurioară cu caviar...

Lipind vorbele una câte una, am aflat că era un semn de simpatie de la gruzini care nu știu când și cu ce prilej se simțiseră excelent (ca la PROTV!) în ROMÂNIA...

A trebuit să ne așezăm la loc și s-o luăm de la capăt...

Cu paharul în mână, lipindu-se de spătarul scaunului înalt, cu huse aurii din mătase, „patronul“ meu comenta întâmplarea discret, cu simțire...

- Și, totuși, domnule, află de la mine că „ăia“ - care au fost aici - sunt neam de prinți... Mai mici, ce-i drept, dar la o adică tot prinți... Altfel nu aveau de unde să știe că suntem români...

Combina muzicală de la bar cânta „Time To Say Goodbye“...

Era aproape de miezul nopții și Moscova mi se părea interesantă și aproape familiară... Când ne-am întors m-am despărțit de patron și de problemele privatizării. Îmi era suficient.

MITUL EMINESCIAN. UN ALT EMINESCU

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Se vorbește astăzi mult și se încearcă, după puterile mai mici sau mai mari ale fiecăruia, adesea cu bună credință, recuperarea unui alt Eminescu.

Mă prenumăr între cei care cred nesmintit că Eminescu, poet romantic, abstras lumii în care a trăit și cantonat în utopia estetică a unei opere ce transcende mundanul, este un loc de tot comun și nedrept pe care istoria literaturii îl rezervă poetului, atâta vreme cât postumele și mai ales publicistica fac dovada unui spirit european plurivalent, sincron timpului său, poeticește, poate mai curând post-romantic... Că Eminescu a deplâns un veac al XIX-lea decăzut și fără idei, că a dat credit și expresie în unele dintre cele mai frumoase poezii ale sale ideilor pesimiste schopenhaueriene, că a plonjat voluptuos în utopia romantică crepusculară a timpului, încă la modă în perioada formării sale, sunt adevăruri peste care greu se poate trece. Este posibil ca importantul și tot pe atât de nobilul mit Eminescu (împotriva căruia unii tună și fulgeră) să fi fost ridicat pe remanența interioară dovedită a timpului în poezie - acel *in illo tempore* de care vorbesc teoriile literaturii -, în care se conjugă mirololant voința de expresie a geniului claustrat și ambetat de frumusețea pură a unor imaginabile ce par a nu avea nici o legătură cu timpul profan în necurmată curgere. Ardenta sensibilitate poetică eminesciană avea nevoie de exemplul unor spirite electivă. Dar de ce fel de modele poetice, ne punem serios întrebarea, dispunea literatura română la mijlocul secolului în care a viețuit Eminescu? Mai nici unul! Un Alexandru, un Bolintineanu, un Boliac, Grigore Alexandrescu și Ion Heliade Rădulescu nu au fost ceea ce s-ar putea numi, în orizontul de așteptare eminescian, poeții exemplari, deși un Heliade apare în creația poetului, în ciuda unor serioase rezerve exprimate mai târziu, ca bard tutelar al avântului revoluționar. Pe latura perfecțiunii formei (clasice) și a atmosferei și temelor (romantice) Eminescu a fost sacralizat și a devenit ușor un mit, chiar în primii ani de după moartea sa, întrucât, realmente, poezia lui (din antologia maioreșciană, scoasă în 1883) oferea floarea unei virtuozități eufonice și de conținut fără egal. Valoarea poeziei acesteia, să nu uităm, n-a fost niciodată contestată de cineva, că va fi plăcut, sau nu. Viața poetului, scoasă la lumină de către G. Călinescu romanesc la începutul secolului, în ciuda dezvăluirilor naturaliste de ordin erotic și sexual, era a unui adevărat martir.

Exegezele eminesciene în timp, pe de altă parte, au acreditat și ele în intensitate și extensiune, până astăzi, fenomenul Eminescu, înțeles și asumat aproape fără rezerve ca un

neasemuit miracol, cum spunea Edgar Papu. La începuturile mitului eminescian a fost poate și nevoia noastră de a aboli timpul profan indistinct și a crea modelul (omului) deplin al unei culturi tinere. Eminescu a devenit un mit, fiindcă stă, orice s-ar spune, la începuturile emancipării și descoperirii identității culturii noastre. El nu este un moft și nu poate fi tratat nici superficial și nici partinic. El este un dat aproape fatal. Activitatea de gazetar a lui Eminescu, puțin cercetată la început, a contribuit, pe măsura cunoașterii și publicării ediției de opere complete îngrijită de Perpessicius, la dezvoltarea mitului incipient. Mizând pe sacralitatea mitului astfel constituit, politicianismul de ieri și de azi, este bine știut, s-a servit nu o dată de opera lui Eminescu pentru a-și legitima crezul ideologic. „Extrema dreaptă și extrema stângă, fasciștii și comuniștii, precum și urmașii lor de astăzi - și nu numai ei: monarhiștii și republicanii, tradiționaliștii sau moderniștii“, scria V. Ioan Constantinescu în *Exegeza eternei drepte românești*, Junimea, 1998, s-au folosit copios de opera poetului în propria cauză, deformând-o și deteriorându-i grav spiritul. Un aspect al mitului, s-a spus, cu totul particular în Europa, să nu-l ignorăm.

Recunoscându-i și subliniindu-i în repetate rânduri geniul nepereche („*Deasupra tuturor gloriilor efemere și deșertăciunilor legate de patimile noastre omenești, un singur punct rămâne fix, neclătinat de nici o catastrofă istorică: geniul. Vechea Heladă a pierit de mult, dar geniul lui Homer, al lui Eschil sau al lui Plotin a supraviețuit tuturor naufragiilor și va supraviețui chiar dacă ultimul descendent al Greciei clasice va fi șters de pe fața pământului. Lumea medievală a dispărut de mult din istorie, dar opera lui Dante continuă să nutrească viața spirituală a milioane de cititori din toate colțurile pământului. Dramele lui Shakespeare vor fi tot atât de proaspete și tot atât de «adevărate», chiar dacă istoria Angliei va fi uitată până și de ultimii descendenți. Orice s-ar întâmpla în destinul românesc, oricâte dezaastre și suferințe ne-au mai fost urzite, nici o armată din lume și nici o poliție, cât ar fi ea de diabolică, nu va putea șterge Luceafărul lui Eminescu din mintea și sufletul românilor. În dragostea neamului românesc pentru cel mai mare poet al său, se deslușește setea de nemurire a comunității întregi. Un neam supraviețuiește nu numai prin istoria sa, ci prin creația geniilor sale. Deasupra tuturor gloriilor efemere.“), Mircea Eliade a vorbit prin anii '30, la un moment dat, nici mai mult nici mai puțin decât de fanatismul naționalist al poetului ori despre intransigența sa*

politică, alegerii speculate de pe atunci automat de tot spectrul extremismului românesc... „Dar în ciuda unor excese polemice, când, cum recunoștea el însuși, în articolele lui a vorbit adesea pasiunea politică, Eminescu, notează V. Ioan Constantinescu în articolul relativ recent *Cei doi Eminescu* (R.L., 1999), nu a practicat nici fanatismul naționalist, nici antisemitismul feroce. El nu a fost nici „legionar“ și nici „fascist“ *avant la lettre*. Eminescu unor asemenea texte (Constantin Papanace - *Eminescu. Un mare precursor al legionarismului românesc*; Radu Theodoru - *Nazismul sionist* etc.) nu are nimic comun cu Eminescu. Operele de care dispunem în ediția Perpessicius - Creția - Vatamaniuc.

Dacă e vorba să acredităm un alt adevăr despre Eminescu - și slavă Domnului ! o putem face fără excese astăzi - adevărul acela susținut pe bogăția de idei a operei, scoasă la iveală de cercetarea publicisticii politice dar și a manuscriselor și postumelor, este al unui scriitor și al unui gânditor politic perfect cunosător și implicat sincron politicilor pozitive ale Apusului european.

Într-o serie de cinci lungi articole publicate toate în ziarul „Timpul“, februarie 1880, puse sub genericul *Studii despre situație*, Eminescu arăta, în baza unei argumentații istorice extrem de serioase că încă din timpul războiului lui Napoleon I se crease în Țările Române un curent care prețuia cu osebire raționalismul Apusului, văzut ca singura filosofie practică chemată să pună lumea în orânduială. Pe aceste baze, după Pacea de la Adrianopol când au pierit și ultimele fortificații turcești de pe malul stâng al Dunării, au fost create toate condițiile pentru ca românii, căutându-și parteneri de afaceri în Apus, să ia contact nemijlocit cu civilizația și ideile Apusului care scrie el, „și-au făcut drum și s-au răspândit fără nici o greutate din parte-ne“. E adevărat în același timp, considera criticist Eminescu, că pe acest fond sănătos de deschidere către Europa, *vechiul nostru spirit bizantin* a pătruns el însuși în formele nouă ale civilizației apusene și poate fi - ca remanență - cauza, în interior, a destule forme goale ale așa-ziselor epoci de tranziție.

Vorbind despre calea generală a atingerii unui progres real în societatea românească după model occidental, realizabilă mai c

seamă pe terenul practic al voinței și acțiunii politice, Eminescu milita pentru un **patriotism luminat** capabil să înțeleagă și să promoveze doar acele valori care fac o legătură naturală între trecut și viitor, se inspiră din **tradiția trecutului** și se dezvoltă continuu în „abnegația” muncii fizice și intelectuale, căci **nu există - insista el sentențios - libertate nici cultură ară muncă**. În acest sens, Eminescu găsea în tradiția istorică a bunelor relații politice, culturale, economice a țărilor române cu Apusul european secretul neatârării reale a țării, „izvorul din care au decurs actele succesive de emancipare de sub domnia turcească”. „Preferând o **supremație nominală** turcească unei supremații reale creștine (rusești), neatârarea noastră, scria Eminescu, a fost un drept pururea în vigoare”. Datorită acestei credințe, întregul proces de modernizare a instituțiilor statului român este înțeles și explicat de Eminescu prin prisma relațiilor privilegiate ale României cu marile puteri apusene, de a căror încredere și sprijin ne-am bucurat aproape fără rezerve. **Regulamentul organic** - observa Eminescu - ca legiuire unitară pentru amândouă țările, **răsărită chipurile din inițiativa rusească**, și care a stat până la urmă la baza unirii celor două țări române, a fost în realitate posibil grație voinței liber exprimate a parlamentelor celor două țări, evident întoarse spre raționalismul apusean. „Aceleași tendințe, scria Eminescu în seria de articole citate, se ivesc cu mai multă putere în mișcarea de la 1848 și culminează în 1859 prin alegerea lui Vodă Cuza. Dorința Divanurilor ad-hoc de alegere a

unui principe dintr-o dinastie europeană nu se putu îndeplini deocamdată, totuși a doua zi de la încheierea Tratatului de la Paris, și în contra prescripțiilor lui formale, am ales un singur Domnitor pentru ambele țări surori, câțiva ani în urmă, am realizat Unirea, prin Conferința de la 1864; fostul Domn obținu suveranitatea absolută în legislația internă, și în fine în 1866 obținurăm și **recunoașterea unei dinastii ereditare, toate acestea fără nici un fel de sacrificiu, grație unei încrederi ce am putut inspira marilor puteri și bunăvoinței de care ne bucurarăm din partea lor (s.n.)**”.

Tradiția trecutului, în viziunea **patriotismului luminat** susținut de Eminescu, trebuie spus că excludea orice formă de paseism ce ignora valoarea de exemplu a compenatrației lui cu legile și nevoile prezentului ori refuza perspectiva la zi oferită de dezvoltarea și aplicațiile științelor moderne, fiind un corelat superior indus din convingerea că popoarele sunt produse ale naturii mai curând decât ale inteligenței, progresul consfințit de constituțiile statelor moderne occidentale, luate mereu ca exemplu, având drept fundament „o clasă de mijloc bogată, cultă, o clasă de patricieni, de fabricanți, industriași”, ce ea însăși vede în constituție „mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecvat cu însemnătatea lor (**Influența austriacă asupra românilor din principate**, «Convorbiri literare», 1876)”.

Solidaritatea și armonia intereselor naționale ce țin nu mai puțin de înțelegerea filozofiei evoluției tradiției, în strânsă legătură

cu legile prezentului, impun în concepția istoricului, politologului și economistului (ce relevă indubitabil proba de netăgăduit a unui ALT EMINESCU) o singură formă de stat, și anume **statul claselor pozitive**, singurul în stare să acționeze natural în spiritul **progresului adevărat** reclamat de legile organice ale **unității și modernității lumii**. Este de necrezut, așadar, dacă nu am fi la curent cu spectacolul absurd al extremismului, din perspectiva principiilor revelate de opera unui Eminescu vădit atașat valorilor democrației europene, e drept mai puțin cercetate și cunoscut, cum poate cineva, fără să cadă în ridicol, să-i reproșeze și astăzi poetului așa-zisul fanatism naționalist, sintagmă pusă în circulație, e bine să o spunem încă o dată, chiar de Mircea Eliade. Așa încât ar fi cazul să înțelegem odată pentru totdeauna, în sfârșit, că **mitul eminescian** în forma lui vulgară, e o chestiune a mentalității extremiștilor, chestiune străină în realitate operei; Eminescu cel adevărat fiind altul, un mit și el, de data aceasta ținând de natura exemplarității valorilor omologate de legile progresului social real și ale evoluției pozitive firești a unității lumii.

„Eminescu rămâne, scria Livius Ciocârlie («România literară», nr. 16/2000) ce a fost: un mare poet și un mit. A fost citit cu încântare și adulat. Noutatea - pe lângă scăderea numărului de cititori - este că acum nu este și discutat. (...) A discuta cu inteligență un mit este totdeauna salutar”.

șerban codrin

Despre zgomotul și liniștea apei (gunsaku)

Motto: „O broască sărind în străvechiul heleșteu - zgomotul apei” (Matsuo Basho)

Baltă cu broaște -
de se prăbușesc bufnind
bucăți din lună

Orăcăitul
broaștelor întrerupe
meditația
despre atotnobila
renunțare-a lui Buddha

Pescari schimbându-și
direcția în beznă -
un orăcăit

Șuhei de baltă
pleșcăind fortissimo
și orăcăind -
calm își face plimbarea

Meister Beethoven surd

Luna vibrând alb
și-o broască de nemișcat -
liniștea apei

Bătrânul cantor (secvență tanka)

Bătrânul cantor
într-atât frăgezește
cu degetele
orga în burgul străvechi -
de înfloresc salcâmi

Se umple-ascetul
din frescă de-o liniște
iluminată -
când atinge clapele
orgii spiritul lui Bach

Un cor de broaște
preschimbă Arta Fugii
în oratoriu -

închipui la pupitru
pe Johann Sebastian.

Flori și piscuri (gunsaku)

Soare în amurg -
abia de mâine
va înflori cireșul

Să-ți arăt ceva
de culoarea soarelui
între degete -
apoi devine pufos
lampion cu semințe

Nimic pe creanga
ruptă în celălalt an -
mărul în floare

Aceași lună
răzbătând vremurile
iluminează
aceași crizantemă
străbătând veacurile

La piscul înalt
renunț și cad în îngenunchi -
o floare-de-colt

anghel gâdea

Deasupra nopții

Gheața tolănită pe strașină
Și țurțurii care-i cresc din gingii
Pare o reptilă-adormită
Dezvelind zeci de dinți transparentii...
Din văzduh încă o iarnă mă-mprejmăuie
La fel de frumoasă cum a fost femeia
Pe care n-o mai iubesc nici în vis,
Nici în lanuri și nici în pădure...
Doi necunoscuți care se mai întâlnesc
uneori
Ca niște extraterestri pe sub crengi
Pudrate cu chiciură,
Pe albul unei planete stupide
Peste care trec nouri
Ca niște sicrie plutitoare...

Lângă pădure

Să te muți acolo lângă copaci,
Lângă trunchiuri bătrâne
Nesfârțecate cu drujba...
Lângă apa subțire și rece
Sticlind pe sub mal, ca un țurțur...
Tânjești să te muți acolo,
Să mai găsești ce poate n-ai avut,

Ceva care a rămas undeva - dragostea...
Numai ea nu se mută
Dintr-un suflet într-altul...
E ceva care nu se prinde,
Nu se ține în palme,
Nici în vorbe, și nici în șoapte,
Nici măcar în tufele de-alături
Pe sub care ciugulesc niște vrăbii
Ceva nevăzut...

Pasărea incinerată

Înaripata care iese pe coș
A fost iubita mea de o vară;
Se îndrăgostise de mine
Și eu nu știam, nu o luam în seamă...
„E o puștoaică-mi spuneam,
Și nu am timp de ea,
Naiva mea zburătoare“...
Azi noapte însă-a murit,
Apoi s-a autoaprins;
Fumul penelor ei plutea
Pe deasupra caselor și a pomilor
Căutându-mă...
O, și cât îmi va fi dor de ea
Până la vară
Când va învia și se va reîntrupa...

Umbra tăiată

„Când omul moare, ne asigură un
copil,
Umbra nu-i mai încape în sicriu
Și rămâne pe dinafară...
Uuuu - uuu! Uu-uu-uuu!
Când omul moare
Capacul sicriului
Îi taie umbrei picioarele...
Dar umbra de fapt plânge
Și nimeni nu-și dă seama
Că o dor picioarele“...
Picioarele înțepenite
Care nu mai merg,
Umbra care îi va bântui pe cei vii,

Mai ales dacă mortul a fost bolșevic,
Și ilegalist, și torționar, și securist,
Adică unul care iar „începe să-și caute
stăpânul“...

Plecarea învingătorului

Deasupra mea, pe ochii mei
Ca apa sărată de mare,
Cerule pe care nu-l mai văd;
Sub picioarele mele, poate un hău
Din care nimeni nu strigă...
Și totuși, când voi pleca
Mă voi simți în siguranță,
În brațele lui Dumnezeu,
Invizibile...
Ca rotundul unui inel,
Ca gura unui nou născut
Uimit de ce simte în jur
Și care a uitat să mai țipe...

Cântecul ei

Mai întâi trupul ei,
Apoi clipirea ochilor ei,
Apoi scânteile din părul ei,
Apoi zâmbetul ei,
Apoi șoaptele ei,
Apoi mersul ei
Și urmele pașilor ei,
Și trecerea mea
Ca un fel de cântec
Din tot ce-a fost ea...

Lenin sosește în Rusia din Elveția trecând prin Germania în „vagonul plumbuit“, deci, cu ajutorul și complicitatea germanilor. Lenin ajunge în Finlanda, de acolo pleacă la Petrograd însoțit de Kemeneev și alți bolșevici aflați în exil, dar și câțiva instructori militari germani și fondurile bănești necesare revoluției și în primul rând presei de propagandă. Lenin se alătură lui Troțki care începuse deja „agitația revoluționară“, începe să organizeze „Armata Roșie“ și poliția politică CEKA, înființată la o lună după revoluție.

Verhovenski și Lenin sosesc în Rusia venind din Occident, mai precis, din Elveția. Pentru Dostoievski revoluția și ateismul sunt importate de câțiva străini dezrădăcinați. În schimb, Rusia are un suflet de copil corupt de ideile civilizației occidentale. Poate nu întâmplător Lenin a spus: „Revoluția din Rusia este o Revoluție Franceză care a reușit“.

Caracterul profetic al romanului **Posedații** și al mesianismului comunismului bolșevic (**Infernul lui Dante realizat în Secolul XX**) bazat pe răsturnarea tuturor valorilor politice, sociale și morale - crime, teroare, minciună, ură și frică -, este cu atât mai surprinzător cu cât romanul a fost scris cu 35 de ani înaintea Revoluției din 1905 și cu 47 ani înaintea Revoluției din 1917, adică în 1870.

9 iulie 1995

* Două pagini dintr-o revistă în care a apărut o cronică despre **Le matin d'un miracle**, o fotografie în mai multe extrase din presa franceză, au alunecat în neatenție pe mochetă. Le-am lăsat acolo, rămând să le clasez în **Dosarul de presă**. La început e-am ocolit, apoi am călcat pe ele, nereușind să le evit. Eram însă conștient de gestul meu. Încercam să practic „exerciții spirituale de detașare și renunțare“, contrare dorinței de afirmare, cultivare a personalității, orgoliu, setea de sine... Încercam să mă desprind din închisoarea lui **MOI**, să mă descătușez de **EUL** obsesiv și „iubirea de sine“.

migrația cuvintelor

POVEȘTEA VORBELOR. DESPRE CAPRĂ ȘI IED.

de MARIANA PLOAE-HANGANU

În latină cuvântul care desemna animalul pe care noi îl numim capră era **capra**. Termenul s-a moștenit cu unele schimbări fonetice în toate limbile romanice: în portugheză, spaniolă, catalană și occitană **cabra**, în franceză **chevre**, în retoromană **chavra**, în italiană **capra**, în sardă **craba** și în română **capră**. Această impresionantă uniformitate l-a determinat pe un mare romanist să afirme că termenul „este tot atât de răspândit în teritoriul romanic ca *soare, lună, pământ, apă, niere și lapte*“. În română cuvântul este vechi și se întâlnește cu forme identice în aromână și meglenoromână, iar în istroromână cu forma **cepre**. Prima atestare datează din 1425, într-un document slavo-român. Este un cuvânt cu o sferă semantică foarte dezvoltată la care au contribuit diverse alte influențe străine etimonului latin, în special limbile sârbă și croată, de asemenea, rusă. Există în același timp coincidențe semantice cu alte câteva limbi romanice în apariția unor sensuri noi care nu existau în latină; ne referim în special la „capra casei“, adică „grînda groasă care se pune în acoperișul casei“, sens care există în retoromană, dar și la sensul „uncaltă din lemn cu patru picioare,

bujor nedelcovici

IUBIREA DE CELĂLALT

chiar dacă știm că reprezintă doar primul pas către „iubirea de celălalt“. Incontornabilul **EGO** este un obstacol în înțelegerea realului, a iubirii și a bucuriei luminoase de a fi. Pentru dobândirea atenției disponibile spre celălalt, este necesar să „călcăm“ puțin peste propria noastră personalitate și dorință de afirmare - fără să le distrugem - și să dobândim o ușurință lipsită de superficialitate - vecină cu seninătatea și înțelepciunea - care să ne confere autentică noastră valoare. Non-valoarea ridicată la gradul înalt de **valoare și sens**.

Cred că acum pot să ridic de pe mochetă paginile din revistă, fotografia, extrasele din presă și să le clasez în **Dosarul de presă**. Poate două din cauzele suferinței - ignoranța și atașamentul de sine - au fost... dacă nu eliminate, cel puțin diminuate. Mai rămân multe alte cauze ale suferinței, printre care - contrariul a tot ce am spus până acum - aversiunea (ura sau disprețul) de sine și indiferența și cinismul în raport cu celălalt.

11 iulie 1995

* „Ne vous inquiétez pas du lendemain; demain s'inquiétera de lui-même. A chaque jour suffit sa peine.“ (**Evanghelia după Matei**, VI, 34)

* „Tu seras aimé le jour où tu pourras montrer ta faiblesse sans que l'autre s'en serve pour affirmer sa force.“ (Cesare Pavese)

Uneori, tocmai când „te lași descoperit“ și celălalt îți remarcă slăbiciunile, el își afirmă propria sa forță și voință de dominare. Pavese pune accentul pe celălalt care ar avea capacitatea de a te iubi cu toate defectele pe care le ai. Ceva îmi rămâne neclar...

* Și din nou, ca o rugăciune rostită în fiecare zi: „Ne pas rire, ne pas pleurer, ne pas détester, mais comprendre“ (**Etica - Spinoza**).

* Totalitarismul se deosebește de o dictatură absolutistă sau de o tiranie cu pretenții mesianice prin dimensiunea doctrinară de a deține științific adevărul absolut.

„Subiectul ideal al unui regim totalitar - spune Hannah Arendt în **Originea totalitarismului** - nu este nici un nazist convins, nici un comunist convins, este omul care nu mai face distincția dintre un fapt real și ficțiune, între adevăr și fals.“

Numai așa se pot explica toate anomaliiile, aberațiile, injustițiile și absurditățile „Omului Nou“ din țările care au fost stăpânite de totalitarismul comunist - **ideologia dezordinei programate și a haosului deliberat** - timp de aproape o jumătate de secol.

Nimic nu te mai surprinde sau revoltă după ce ai înțeles această idee. Puterea de consolare a unui concept...

acestui animal la cuvinte din fondul lexical preromanic. În aceste două limbi ca și în spaniolă există un masculin augmentativ, **cabron**, cu conotații grosiere în cazul limbilor iberice, **căproiu** sau **căproniu** „fusul cu trei picioare pe care stă vârtelnița“; toate cele trei forme ar putea veni dintr-un latinesc **capronis**, sau de la forma feminină existentă. În toate limbile romanice există, în forme corespondente, sintagma **țap ispășitor** sau **emisar**. Această expresie este legată de obiceiul pe care-l aveau vechii evrei ca la sărbătoarea ispășirii să alunge în deșert un țap, după ce el era batjocorit și încărcat de marele preot cu toate păcatele poporului. În limba ebraică i se spunea **azalel** adică „trimis“, „alungat“.

Denumirea „puiului caprei și al țapului“ a fost, de asemenea, moștenită în limbile romanice din latină. Cu excepția românei și parțial, a sardei, toate celelalte limbi romanice au moștenit diminutive ale cuvântului latinesc **capra**, fie **caprittus** ca în cazul portughezei, spaniolei, catalanei, occitaniei și italienei, fie **caprellus**, moștenit în franceză. Cuvântul propriu pentru puiul caprei era însă în latină **haedus**, cuvânt moștenit doar în limba noastră sub forma **ied**, cu varianta **ed** și în dialectul logudorez al limbii sarde, sub forma **edu**. Un diminutiv al lui **haedus**, anume **haediolus** s-a moștenit în dialectele italienești de nord și în unele dialecte retoromane. În română există și o formă feminină, **iada**, folosit astăzi frecvent datorită proverbului *Capra sare masa, iada sare casa*.

* **C**u un debut ciudat se prezintă Mircea Liviu Goga, despre care nu avem nici un fel de informații contextuale, în afară de ceea ce ni se oferă pe coperta ultimă a volumului său, intitulat **Jumătate vidros** (apărut la Craiova, Editura M.J.M., 1999). Iată ce cuprinde confesiunea de pe ultima copertă: „Aceste poezii au fost scrise/ pentru că într-o noapte/ a apărut CINEVA în mine/ care nu eram eu“. În continuare se face descrierea acestui CINEVA, în care întrevăd **un Dublu al ființei, un alter-ego**, care - în loc de cuvinte - „avea stânci.../ și un nume tăcut, rece,/ din afara materiei“. Și mai departe: „Era în afara cuvintelor mele/ cum e Fiara/ în afara părului ei,/ trupul stând de strajă/ la baza firelor/ ca o altă Dimensiune“. Mai adăugăm că - pe coperta primă - este inserat un fragment dintr-un cântec originar din Gorj, iar într-un fel de prefață, poetul detailează motivele care au generat această insolită carte a debutului său editorial. Reținem următoarele: „Pentru că am rămas singur multă vreme cu pietrele/ (să fie oare un geolog?)/.../ mereu fascinant de singur, indiferent la țărături făgăduite, la chemări nesupraviețuite, pentru că am iubit/ și chiar am fost iubit, întrebându-mă cine iubește mai mult, eu sau vremea?.../ pentru că dorul e intraductibil, căci există în el mari tăceri și nu vreau să uit nimic din lucrurile pe care nu le-am știut niciodată“. Din cele arătate mai sus, reiese că poeziile sale țin de ceea ce se cheamă în limbajul platonician **anamneză** (reamintire), ilustrând și o **dereglare** generatoare de sensuri și semnificații nemaiîntâlnite, de viziuni ale lumilor (amniotice?) dintru începuturi, desenate și pe pereții peșterilor din Europa, alcătuită - după sugestia savantului A. Leroi-Gourhan „un sanctuar paleolitic“.

* Autorul își structurează cartea pe secțiuni: **Țara de sus, Fisura mentalului, Țara de jos** și ultima - ilustrată cu imagini din „sanctuarul paleolitic“ - **Cuvânt neAmintit**, toate sugerând o misterioasă geneză și devenire a unui „ins misterios“, cu care poetul se identifică - în ipostaza de creator: „Căci, vai, încă nu despărțisem noaptea de zi!/ Strigăte m-au străbătut. Nu erau strigăt./ Măini pipăiau tăcute și nu erau./ Mă pregăteam să gândesc/ Și-mi aminteam că gândisem și voi gândi“. Imaginea recheamă în memorie versete din **Cartea Facerii**, dar și pe cele din viziunea eminesciană: „La început pe când ființă nu era, nici neființă...“

DIN PERSPECTIVA UNEI INEFABILE ANAMNEZE...

În continuare, poetul reține reamintirea ființei: „mai întâi eram/ Ca o margine de lume creșteam.../ Nu știam cine sunt/ existam șovăind în substanță/ Fremătam auzind cuvântul Iubire.../ Un drum tainic zăcea încă în mlaștina amintirii“ - versuri ce sugerează o **altfel de sociologie lirică** decât cele cunoscute până acum, inclusiv **Cântare omului** a lui Tudor Arghezi. În devenirea întru revelație a insului misterios al lui Mircea Liviu Goga se înscrie „puterea ce știe/ nu puterea ce face“. Iată și alte elemente inedite - insolite ale acestei inefabile sociogonii: „Creșteam graiul ca pe un gaj al trecerii.../ visam să scriu și poezii.../ am crescut teoretizând neliniștea.../ Retezam trunchiuri groase de perioade istorice/ Și tot ce e viu scoate din vreme/ durere/ Ce n-are grai, ci numai suprafață“.

* În cel de-al doilea ciclu (**Fisura mentalului**) apare întâia dereglare generatoare de inefabil întru evocarea unei prime anamneze erotice - apariția iubirii fiind asemuită unei „perfectiuni pitagoreice“... Dereglarea - prin ivirea unor **traumatisme vechi** - generează anamneza primului mit: „Ne vom reaminti primul mit/ În existența noastră dezordonată/ Privind cum cad frunzele/ Zugrăvite pe zid“ (VI). Apare și **maya**: „Iluzia urcă pe ziduri roșii, pe etajele sângelui“. Derularea anamnezică se apropie tot mai mult de prezent: „Undeva, tata și mama,/ În altă parte bunica și bunicul“; și: „Bolborosește mlaștina amintirii.../ Încerc să-mi vizez copilăria“. Iată și descripția (încorporarea în imagine a dublului existențial: „Jumătate din mine e Vidros./ Jumătate cântec. Aud fâpturi ne-nchipuite“. Asistăm plini de încântare și uimire la intersectarea dintre anamneză și oniric - caracteristică esențial-funciară a viziunii sale antropo - și socio-existențiale, asemenea unui straniu „mers prin (sine)“ într-o poetică debandată abracadabrantă, în care „bezna se revarsă din obiecte luminând cu o înspăimântare viorie“.

Reținem și aceste ultime insolite imagini ale celui de al XXIII-lea cânt al celei de a doua secțiuni: „Umblu peste tot, prăbușesc cărțile cu o mână/ Ca

pe niște țărături nevrednice./ Scot stele fixe din transparența cristalizată.../ Aici sunetul nu s-a născut/ Și totul comunică simpatetic./ Existența ajungându-ți ca să fii înțeles...// Sinceritatea abandonului în noțiuni/ Mă definește prin sâmburi și goluri de frescă:/ Timpul nu mai poate face nimic împotriva mea/ Iar praful a încărunțit în aer/ Nevisând încotro să cadă“.

* Ultima ciclu (**Țara de jos**) ne proiectează într-o ciudată trezire - interceptată la modul absurd-fantastic: „O, deșteaptă-te, mreață a rostirii!“ - clamează poetul, pentru ca - într-un alt cânt - să imploră: „Rost înalt al Iubirii, caută-mă/ În nelimitările clipei!/ Iubește-mă, umbră, născătoare de vârste!/ Pogoară pe brațe Iluzia!“ În această stare premergătoare extazului, spiritul învață „prima limbă a lumii“ - ale cărei cuvinte „au format Poezia./ Au dat drumul lucrurilor să existe./ Au defrișat păduri cu topoare de strigăt“ (V). Anamneza lucrurilor îl poartă „prin mlaștina tainică“, decopertând „primăveri sub placenta cuaternară...“, descoperind - precum **Iona** al lui Marin Sorescu - că „dincolo de naștere e altă naștere,/ dincolo de sânge e alt fel de sânge.../ Și fiecare celulă a sângelui e ram înflorit“. Asemuindu-se cu Zeul prin structură, află că „dincolo de suprafața gânditoare curg „pe dinăuntru aceleași râuri“ ca-n aserțiunea heraclitiană a lui **Pantha rei**...“

* Ultima secțiune (a patra - **Cuvânt neAmintit**), întregeste viziunea acestui **amplu poem sociogenic** ilustrându-l cu imagini din „sanctuarul paleolitic“ despre care am mai amintit...

În încheierea acestor comentarii la debutul lui Mircea Liviu Goga - din ținutul misterios al Gorjului, de unde a pornit și Brâncuși - ne exprimăm bucuria de a ne afla printre primii care să contribuie la smulgerea numelui său din neant, atrăgând atenția asupra unui cu totul **altfel de discurs poetic**, care ținem s-o spunem **coram populo** - marchează o altă etapă în evoluția lirică actuală, acum la sfârșit de mileniu...

UN UMORIST - IUBITOR ȘI CREATOR AL GAGULUI

* **P**ână nu demult, despre Bogdan Ulmu nu știam altceva decât că întreține o rubrică permanentă în „Convorbiri literare“ (dicționar - Caragiale). Iată însă că - de curând - mi-a parvenit ultima sa carte: **Jurnal (de) ludic** (apărută la Editura Bolta Rece, din Iași, la începutul anului 2000), al cărei titlu îmi sugerează preocuparea autorului de a reține din viață cu precădere aspectele ludice, fapt demonstrat și de... **Cuvântul... înapoi**, în care se afirmă că: „Un jurnal (fiindcă e vorba chiar de un jurnal ce se adresează «iubitivilor de memorii») se «coace» la tinerete, se redactează, parțial, la maturitate și se definitivează spre publicare la bătrânețe“ (p. 9).

Este, însă, Bogdan Ulmu cu adevărat bătrân? Din cartea la care mă refer aflu într-adevăr că el ține un jurnal al spectacolelor vizionate de mai bine de trei decenii, și că face parte din generația optzecistă (s-a născut în 1951), fiind de profesie regizor și autor de cronici teatrale, recomandându-ne drept unul dintre cei ce preferă „reprezentările imperfecte“, ținându-se departe de cele „cumini“. Este totodată autorul unor cărți despre **Cehov** și **Caragiale**, precum și al unei **Antologii a umorului universal din secolul XX** (p. 91).

* În materie de memorialistică declară că i-a citit pe câțiva dintre autorii celebri de **jurnale** (Tolstoi, Jules Renard, Casanova, Rebreanu, Camil Petrescu ș.a.m.d.), dar dintre toți, l-a reținut pe cel al lui Mihail Sebastian drept paradigmă, rămânând însă „gelos“, fiindcă al lui „nu conține tot atâtea perso-

nalități“ (p. 48). Sunt citate, totuși, numele unor colegi de generație, precum Florin Faifer, prietenul Cornel Udrea, „magistrul Ursachi“, Țepeneag și Ulici, iluștri jucători de șah, Adi Cusin, Valery Oișteanu, Adrian Popescu, Ion Enache, Vasile Andru, dar și cele ale unor măștri precum Arghezi, rabinul-șef dr. Al. Șafran, Mircea Zăciu, Șerban Cioculescu, de la care reținem îndeosebi latura anecdotică și acele opinii care „coincide cu gândurile (sale)“ (p. 50). Sunt citate foarte multe butade și vorbe de duh, dar și extrase din Cioran, Hegel, Umberto Eco, Kant sau Marquez - acesta din urmă pentru refutarea teoriei potrivit căreia este necesar ca artistul să sufere (p. 59). Lectura preferată este **Crimă și pedeapsă** a lui Dostoievski, dar și operele lui Milan Kundera: „orice carte de Milan Kundera e (pentru mine) ca o sărbătoare“ (p. 63) și **Corespondența** lui Corneliu Moldovan, care i se pare o „captivantă lectură“ sau proza lui Tournier, dar și cea a Margueritei Yourcenar și nu, în ultimul rând, proza lui Umberto Eco... Îi place să colecționeze editorialele lui Tudor Octavian, Mircea Dinescu și Alex. Ștefănescu sau să citească articolul de fond al lui N. Manolescu (**Elogiul fraierului**, de pildă), colecționând replici ilustre sau decupând „culise“ de epocă, respectiv „butade“ sau versuri bizare... El însuși scrie/ concepe/ parafrazări după Rimbaud, cu tristețea... resemnării: „Trândavă juneță/ Roabă/ orișicui/ Din LUCIDITATE/ Viața mi-o pierdai“ (p. 157).

* Ca umorist cu vocație, iubitor (și creator) de gaguri, este convins că simțul umorului n-ar fi

numai înnăscut, el putându-se dobândi și - în acest sens - încearcă el însuși să-i ajute pe lectorii săi întru dobândirea umorului... Despre **condiția ludicului** (fie involuntar sau negru) ne atrage atenția că nu trebuie asimilată cu a unui clown, ci cu a unui artist, care - ca și acesta - încearcă să descopere viața și societate „conotațiile, nevăzutul, ineditibilul“ (p. 21). În această privință - parafrazându-pe Caragiale care prefera „stilul potrivit“ - afirmă că el preferă... „stilul nervos“ (p. 55). În creație, rolul primordial îl joacă memoria, important fiind „să ști să selectezi. Și să ți se întâmple fel de fel de «chestii»“ (p. 114), care așteaptă momentul potrivit ca să fie „convertite în literatură: măcar memorialistică“ (p. 114). Cât îl privește, își află suportul moral până și în **Pateric** (p. 53), fiind convins că „viața (...) imită arta“ (p. 13).

Dintre autorii de piese contemporane, preferințele se îndreaptă spre Dolfi Solomon, Marin Sorescu, Ion Băieșu, D. R. Popescu, Teodor Mazilu și Matei Vișniec „cel mai jucat dramaturg“ (p. 41-53), regretând că încă „nu suntem pregătiți pentru nonconformism (deși, Dadaismul, spre exemplu, pornit de la un evreu din România)“ (p. 42).

Drept încheiere a acestui comentariu (care s-a dorit totodată și un **profil critic**) voi cita acest ultim paragraf din cartea acestui umorist cu minte „dedată la ludic“: „Umor, cimitir al bunăstării mele Gropar al ascensiunii sociale, cioclu al desăvârșirii profesionale, sabotor al tihnei familiale! Tăbleslem! (Da' lasă-mă să râd în continuare, vorbesc unei eroine a lui Molière)“ (p. 104).

GHEORGHE TOMOZEI SAU CALOFILIA ANTICALOFILĂ (II)

de EMIL MANU

Poezia e definită mai exact ca o **oglinză Prăsturnată** (volumul **Suav anapoda**), în care culorile devin prizoniere în „ferigi lungi de alcool”. Oglinda devine simbol existențial, apele ei bandajând cu „zdrănțe de argint” rănile lumii; simbolul e prins într-una din cele mai bune, deși nu mai specifice, poezii ale lui Gheorghe Tomozei: „... Îmi vorbea despre infirmiera de front/ pe care și-o trăgeau sub ei muribunzii/ acolo în fund de gropi, sugrumați în bandaje./ Ea era pentru ei casă și tutun, soră, târfă / lemne de icoană...”.

Mai departe, oglinzile sunt pline de somnul poezilor și de culori; existența nu poate fi concepută decât în fente cromatice; undeva există un psalm al culorilor, un psalm simbolist: „Ne-am părăsit culorile ce ne dădeau măsuri durerii și bucuriei”. Fără culori e prea târziu în lume și „vântul ne îngenuche cu case și cai în orbitele regelui Lear...”.

V. Voiculescu declara că se tocmise „surugiul la cuvinte”, Gheorghe Tomozei declară: „M-aș vrea un Irod al cuvintelor/ le-aș trece gâturile de miel prin sabie./ le-aș frânge greabănul suav cu biciul” pentru că: „Vă spun; ele, cuvintele sunt acustele./ sunt ploile cu broaște, ninsorile cu sânge...!!!” Se gândesc pedepsele. Vreau să le spintece/ adorații călii ai avuției mele, Breughel și Bosch” (**Uciderea cuvintelor**).

Elegia ochilor din același volum e un dialog cu Dali.

În recuzita sentimentală a lui Gheorghe Tomozei există și decorurile și instrumentele de atmosferă ale lui Villon, localizate în cetatea de pe malul Dâmboviței, a Bucureștilor și dedicate lui Nichita Stănescu: „Ce alte steme ți-ai voi, Nichita./ decât albind, pe-o lespede de han/ garoafe tulburi, sparte de potcoave/ când văduvitul de carboave, Pann./ netrebnice iubiri, tira-n caleșce?/ Ori pătrunjel vroiești, ori vrej de agave/ ori dulci muieri, până la țâțe - pesce./ cu pleoapele ca merele jilave?” (**Heraldica**).

Câteva jocuri ne duc cu gândul la partea cea mai caducă a poeziei lui Nichita Stănescu: „Ochii ce amăgiră/ se Bizanț, se Palmiră?/ țâțele, mie-mpotrive/ se Ninive...” (**Slujbă**) sau la un Urmuz trecut prin Ion Gheorghe: „Pe-o minaretă a Sfintei Sofii/ am dat patru **bacovii**/ cu o singură **bacovie**/ poți avea racle cu sfântul Zenovie.../ cu un **macedonski** iei un pic de cimbru/ și un foarfec de tuns Ion Barbu”.

Gheorghe Tomozei are spontaneitate și fantezie rafinată și știe să se joace când nu recurge la calambur, de exemplu: „Tăcerea e o scriere cu greierii”.

Tanit cuprinde poezii scrise între 1970-1971, unele pe motive din Goethe și Baudelaire; un **stârv** e tratat în stilul lui Ion Barbu, ușor mimat, după ritmuri parnasiene: „Livada cunoscută, alene se turcea -/ goi, pepenii în vrejuri roteau

lucite fese./ iar trandafirul galben, ce se usturoia/ în stratul de legume printre cârciumărese/ părea o rouă nouă în carnea unui măr/ cu supurare suptă de musca-odalisca/ și mii de răni, rubine, se zugrăveau sub zări/ ca-n coviltirul verde al carelor de Lipsca”.

Tomozei are apetitul miresmelor lingvistice rafinate și posedă un spirit stilistic disociativ dar nu-și adâncește descoperirile care rămân mai întotdeauna decorative; astfel: „genunchi de ceară caldă”, dans „mereu mai știrb”, sau „fluide claviculi”, sau: „Ele-nconjură ceanul/ cu fierturile de crin/ într-un dans cu mult mai vechi/ decât vechile miresme/ miruind faraonițe/ ele suie pe parfume/ ca pe coame de tigrese/ în cotite alambice...” (**Memoria miresmelor**).

Amintirea robiei, îi dă prilej să reconstituie numai expozitiv și pitoresc o „țară turcită”: „Ție-ți priau baldirele-n seraiuri./ muiate în cârmăzuri și cafea/ și-n muzichii sub leneșe vitraiuri...”.

Într-un cântec este evocată domnița Ralu, într-altul Miron Radu Paraschivescu; ciclul cel mai insolit e o suită de „rupturi” din vechile „cuvinte și învățături de umilință rostite de Neagoe Neagăi, voievodul de la Argeș, la îngroparea a doua oară a oaselor maicei sale...”.

Versurile sale pentru copii nu sunt concepute cu o destinație prea evident programată; cel mai bun volum, **Carul cu mere** e un fel de spectacol în aerul liber al unei ogrăzi, înconjurată de livezi. Aici apare Iada-livada, Mânzul, Nucul etc.; materia e împărțită pe regnuri și specii (**Cartea anotimpurilor, a lighioanelor, a florilor și a poamelor** etc.). Poemele florale sunt legende sau comentarii foarte lirice: „Crinii-au fost, cu pâl-pâiri smerite./ în uitate peșteri, stalactite./ Curcubee împietrite-n ghiață, scânteiau cu schimbătoare față./ Lacrima zăpezii în tăcere/ plâsmuia albastre giuvaiere” (**Povestea crinilor**).

Fiecare poem din **Cartea lighioanelor** se încheie cu o imagine-poantă: „Mă iau la-ntrecere cu mânzul./ el mă urmează și, tiptil./ ce trece timpul, pierdem prânzul/ și nu știu cine-i mai copil” (**Mânzul**).

Gloria ierbii, a 16-a carte de versuri a autorului, se deschide cu un ciclu de **sonete** - formă a formelor poetice căreia Gheorghe Tomozei i-a dedicat nu demult o excelentă antologie. De astă dată, sonetul, această „veneție a poeziei” nu mai este viciul unui **exeget**, iubitor de moravuri poetice preclasice, cu practica unui poet de țară: „Coroană ești pe fruntea unei doine/ iluminezi cu frunze de pământ/ țară a mea cu chip trecut prin moine/ căreia slujitorul cel din urmă sînt...”.

Dar convertirea acestei specii florentine la tematici autohtone merge până la prețiozitate; există aici un sonet al **colindului**, unul al lui **Ovid în drum spre Tomis** și unul al lui **Ion Barbu venit înainte de moarte la Câmpulung**: „Doar un popas în dulce eterul blond, în raiul/

proptit ca pe o șiră de fân pe micul schit/ cu mari păuni cerșindu-și din zid căzut, mălaiul/ și lampe ce burează un chip nedumerit...”

Poetul se visează apoi într-o Arcadie absolută în care „cuvintele se vând în flacoane fosforescente” și-n care „fiecare va avea dreptul, ba chiar datoria, să spargă zilnic o bancă”, desigur o bancă lexicală.

Torturat de trecerea prin „Vama veche” a visului, poetul se înhăitează cu „Ovidius Năsosul”; iubita și-o îngroapă ca-n balade în „zidul de mere-domnești”; alteori iubita devine „dulce dezordine ordonatoare”. Aproape întregul volum e străbătut de reflecții ironice: Eros are „jovialitatea unui băiat de lift”. Don Quijote de la Mancha e chemat „la Tribunalul crimelor de înaltă vrasare”; poetul are „capul tatuat cu imagini lascive/ ca o cabină de șofer pe camioanele basculante”.

Aici Tomozei violentează determinismele estetice cu care se obișnuise; un exemplu de violentare fertilă o constituie poemul **Bodega donatorilor de sânge**: „E un ritual/ Universal:/ Donatorilor de sânge li se oferă o insignă cu/ heraldică (o picătură de sânge, din email/ și un prânz/ Eu am fost/ cu Nichita la cârciuma lor. Bruta de chelner/ nu ne-a lăsat să stăm la masă cu ei. Erau/ palizi și veseli și mestecau cuviincioși carnea și vinul./ Era ca o masă de regi...”/

Pornind de la acest banchet al donatorilor de sânge, se propune invenția unor **donatori de nervi** „pentru acei care au aceeași grupă de speranță/ aceeași grupă de poezie”.

Ciclul cel mai seducător mi s-a părut cel intitulat programatic **Vers despre vers** figurând o *ars poetica* docilă și boemă; iată un **rost al poetului**: „Dar în hârtoage mai sunt scrise/ numele spărgătorilor de vise/ spărgătorii băncilor de speranțe./ traficantii de gingășii și faianțe/ falsificatori/ de mituri și flori./ speculanții minciunii și-ntunecații/ jefuitori ai diligenței cu grații./ Despuiat de haine./ niciodată de taine./ poetul este temut și când e lut.”

O exclamație ca, „O vers, abator de miresme”, i-ar fi plăcut lui Baudelaire.

Undeva poetul e decretat „regele unei secunde”. Există aici și multe jocuri - dicteuri. (Că **n Horele** lui Argezi, fără să se tragă din ele); aceste jocuri ajung să se complice pe ideea teatru-n teatru; avem în acest ciclu jocuri în joc sau vise-n vis. Se vorbește de „puul de lacrimă din burta lacrimiei”, de visătorul care „se visează visând”, de poet ca de făuritorul de minuni, fără de care „ar crește pirul între cuvinte”.

Poezia din **Gloria ierbii** e mai concentrată, dar Tomozei rămâne tot un autor abundent și cursiv. Experiența tematică a ultimelor volume (**Negru Vodă** în mod special) se resimte pozitiv în ciclul final: „Mi-am adus muierea de a-mi naște cocon/ și litere, nu poștalion/ și mi-am adus mama, să-i fie ei boierească vacanță/ ziua - toartă a unei chisele de faianță/ și noaptea cu păsări uleind aerul desenat/ cu mașinăriile roților de cântat /.../ Îți sunt ultimul prunc ce-ți rămase/ Câmpulunge, evlavioase”.

Dar, în rest, modurile sale lirice nu s-au schimbat; chiar agresivitatea unor expresii a rămas stilizată după rigorile ultimei Pleiade: „Legumele/ s-au corcit între ele, vechi graiuri s-au curvit”.

FESTIVAL, FESTIVALURI (I)

de MARIA LAIU

Încerc să scriu despre Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț în vreme ce mă aflu la Sibiu, unde este în plină desfășurare Festivalul Internațional de Teatru. Nu spun că, în acest răstimp, am adăstat pentru o zi și la Bacău, unde, de asemenea, avea loc un festival, cel al teatrelor de marionete, păpuși și animație „Ion Creangă”. La asta mai adaug că, exact a doua zi după închiderea amplei manifestări de la Sibiu, va începe „Atelier“-ul de la Sfântu Gheorghe și că, îndată ce se va sfârși și acesta, cam la interval de o săptămână, ne vom putea îndrepta atenția spre Festivalul „Shakespeare” de la Craiova.

Sigur că este greu, dacă nu chiar imposibil, să te supui unui asemenea maraton, așa că până la urmă ești silit să optezi pentru unul, cel mult două locuri. De altfel, în mare măsură, ești chiar ajutat de către organizatorii manifestărilor respective. În timp, fiecare teatru și-a făcut un grup de prieteni. Nu știu exact cât de bună este, pentru mișcarea noastră teatrală, existența unor lumi închise; poate că mai multă permeabilitate ar fi binevenită. Pe de altă parte, nu pot să nu recunosc că, făcând parte dintr-un astfel de cerc, în ani, simți cum ceva se consolidează - afinități, amiciții, atracții pentru un anume gen de festival - te integrezi unei familii. Întâmplându-mi-se asta cu Piatra Neamț, nu regret de pildă, că sunt exclusă din rândul invitaților de la Sfântu Gheorghe. Mai mult, nimic nu mă împiedică să-i respect pe organizatorii de acolo pentru tenacitatea cu care caută lucruri noi, interesante, chiar dacă se întâmplă doar să citesc despre ele. A ignora existența (importanța) unei manifestări numai pentru că nu te afli în lăuntru întâmplărilor mi se pare o dovadă cel puțin de îngustime a spiritului. Dar nu despre asta vreau să vă vorbesc acum, ci despre dulcile „arome” ale unui festival ce și-a consolidat autoritatea în domeniu de la an la an, precum și ale unui loc pe care îl prețuiesc

nespus. Șansa de a fi fost mereu aproape de Piatra Neamț, cam de la venirea la conducerea Teatrului Tineretului a domnului Corneliu-Dan Borgia, mă face să simt mai acut pulsul fiecărei ediții, să percep mai ușor creșterea sau descreșterea calității spectacolelor prezentate, dar și să mă simt tot mai acasă. Pentru că acolo, organizatorii au marea calitate de a fi niște gazde desăvârșite. Nu te sufocă, nu-ți frâng libertatea de mișcare, aproape că nici nu le simți fizic prezența, însă îi știi permanent prin preajmă, gata să-ți dea o mână de ajutor la nevoie.

Am trăit, în acest an, vreme de o săptămână, bucuria de a vedea spectacole bune (asupra lor am să revin într-un număr viitor al revistei noastre), însă și pe aceea de a mă simți alături de ceilalți invitați. Nu mai aveam rivalități, vorbeam despre cele văzute până târziu în noapte. Teatrul ne aducea în sfârșit laolaltă.

Rămânând în afara zonei spectacolelor, cred că lucrul cel mai bun care mi s-a întâmplat a fost posibilitatea de a fi asistat, într-o dimineață, la o ședință de lucru a

tinerilor actori nemțeni cu colegii lor de la Teatrul „La Mama”, în cadrul unui atelier condus de către Andrei Șerban. Impresionantă mi s-a părut deschiderea, generozitatea cu care artiștii americani au lucrat cot la cot cu cei români, dar și modestia cu care Andrei Șerban făcea pe translatorul, în fond supervizând totul cu infinită discreție. Tulburător a fost, pentru mine cel puțin, momentul în care Andrei Șerban, după vreo două ore a aruncat circular o privire pentru a simți în ce măsură mai este trează atenția „intrușilor” - adică a oamenilor de teatru așezați cuminti pe scaune de jur-împrejurul scenei; s-a apropiat de cele două actrițe (Jennifer Plante, Erika Iverson), care conduceau „jocurile” în acel moment, le-a spus ceva și... Am fost integrați cu toții colectivului, am făcut împreună câteva exerciții, ne-am înviorat, ne-am amuzat, ni s-a mulțumit pentru participare. Să însemne puțin lucru știința de a te opri exact în momentul când o acțiune riscă să devină plictisitoare? Tind să cred că teatrul nu înseamnă numai talent, numai știința de a da contur unei acțiuni, de a crea relații, imagini, ci și aceea de a reuși să captezi continuu atenția, de a renunța la elemente chiar importante, dacă acestea nu sunt suficient de incitante. Mi-am dat seama, de asemenea, în acel cadru, de diferența de antrenament a actorilor români în raport cu cei americani.

Un alt moment de maximă importanță mi s-a părut a fi Conferința de presă organizată în urma spectacolului cu **Lecția** de Eugen Ionescu, prezentat de către actorii de la „La Mama” și la care au mai participat Niky Wolcz (regizorul spectacolului, dar și fostul profesor al celor trei interpreți) și Andrei Șerban. Modestia celor trei tineri artiști americani ne-ar putea da de gândit. Mărturisesc lor că ar dori să știe ce va urma a fost tulburătoare. Fiecare dintre ei are o altă slujbă, care-i ajută, de fapt, să supraviețuiască. Asta nu-i împiedică însă să se mențină în formă, să spere că vor obține un nou rol. Teatrul „La Mama” trăiește acum nu prin fonduri, ci prin faima pe care o are și prin devotamentul artiștilor care-l slujesc.

PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR PE ANUL 1999

Întrunit în următoarea componență, Eugen Negrici (Președinte), Monica Spiridon, Mircea Mihăieș, Răzvan Petrescu, Nora Iuga, Lucian Alexiu, Gheorghe Schwartz, Radu Lupan, Bogdan Ghiu, Leo Butnaru, Ștefan Agopian, juriul Uniunii Scriitorilor a stabilit următoarele premii:

POEZIE:

Constantin Abăluță, **Cârțița lui Pessoa**, Editura Ex Ponto
Mariana Marin, **Mutilarea artistului la tinerețe**, Editura Muzeul Literaturii Române
Ioan Es. Pop, **Pantelimon 113 bis**, Editura Cartea Românească
Ioan T. Morar, **Șovăiala**, Editura Brumar.

PROZĂ: NU SE ACORDĂ PREMII

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ:

Sorin Alexandrescu, **Privind înapoi, modernitatea**, Editura Univers
Ioana Pârvulescu, **Alfabetul Doamnelor**, Editura Crater

ESEU:

Vitalie Ciobanu, **Frica de diferență**, Editura FCR
Gheorghe Iova, **Acțiunea textuală. Bunul simț vizionar**, Editura Paralela 45.

PUBLICISTICĂ:

George Arion, **O istorie a societății românești contemporane în interviuri**, vol. I-II, Editura Fundației „Premiile Flacăra-România“

LITERATURA PENTRU COPII ȘI TINERET:

Grete Tartler, **Râsul ocrotit de lege**, Editura Cartea Românească
Lidia Handabura, **Povestiri din anul Cometei**, Editura Hestia.

DRAMATURGIE:

Vlad Zografi, **Viitorul e maculatură**, Editura Humanitas
Horia Gârbea, **Decembrie, în direct**, Editura Allfa

EDIȚII CRITICE:

Gabriel Ștrempele, **Cronograf - tradus din grecește de Pătrașco Danovici**, vol. I-II, Editura Minerva

DEBUT:

Cornel Ivanciuc, **Cartea cuceririlor**, Editura Cartea Românească
Gabriel Coșoveanu, **O generație pierdută**, Editura Scrisul Românesc
Mihaela Ursa, **Optzecismul și promisiunile postmodernismului**, Editura Paralela 45
Alexandru Ioan, **Scriptura sinucigașilor**, Editura Scrisul Românesc

TRADUCERI:

Ion Petrică, W. Gombrowicz, **Trans-Atlantic Pornografie**, Editura Univers
Ștefania Mincu, Pier Paolo Pasolini, **Petrol**, Editura Pontica

PREMIILE MINORITĂȚILOR

1. Bogdán László, **Szentgyorgy Demokritos (Democrit din Sfântu Gheorghe)**. Proză scurtă în limba maghiară. Editura Kaláka, Sfântu Gheorghe.
2. Jánosházy Györy, **Shakespeare. Őt dráma (Cinci drame)**. Traducere în limba maghiară. Editura Mentor, Târgu Mureș.
3. Slavomir Gvozdenovic, **I (Și)**. Poezii în limba sârbă. Editura Hestia, Timișoara.
4. Mihailo Mihailiuk, **Dzvonar (Clopotar)**. Versuri în limba ucraineană. Editura Mustang, București.

Comitetul director a hotărât următoarele premii:

Geo Dumitrescu - **Opera Omnia**
Nicolae Breban - **Premiul Național de Literatură**

cinema

FRENCH CANNES-CANNES

de ILINCA GRĂDINARU

La Festivalul de la Cannes revoluțiile cinematografice s-au stabilit dintotdeauna pe o bază de fluietări în sală. Odinioară critica se făcea în gura mare și cu pumnii încălcați de roșii discoapte, gata să ia calea vreunui regizor premiat de juriu și neagreat de cinefili. Fie că „gurile rele” au pierdut verva, fie că noile generații au învățat să nu se mai mire de nimic, ediția a 53-a, Cannes 2000, nu a mai oferit un asemenea spectacol. Explicația poate veni și din alegerea unui original ca președinte al juriului, regizorul Luc Besson, maestru în alăturări șocante de genul colajelor postmoderniste. Acesta este și peisajul palmaresului manifestării pe care a patronat-o.

Astfel, campion al promovării unor actrițe caracterizate mai mult prin spontaneitate decât într-o experiență profesională (vezi propria sa alegere Milla Jovovici), Luc Besson a acordat ca învingătoare Bjork, aleasă de Lars von Trier pentru rolul principal din **Dansând în întuneric (Dancer in the Dark)**. Numele vedetei era deja cunoscut din paginile revistei „Cahiers de cinéma” pe vremea

când pelicula era în lucru și provoca multiple interogații. Cea mai frecventă se referea la plasarea cântăreței alături de celebra Catherine Deneuve, ce nu „împușcase” în film decât partitura unui obscur rol secundar, cerut după cum s-a spus și acesta de intuiția regizorului depășește judecata (dorință-lege) a numelor mari de pe afiș, Lars von Trier a optat pentru Bjork și a câștigat alături de ea nu numai execuția unui mare număr actoricesc, natural și implicat, dar și originalitatea unei cuetări: muzica înseamnă bucurie; filmul, suferință. Acestea au fost, de altfel, cuvintele cântăreței când a declarat că nu va mai juca nicicând în vreun film. Concluzia poate fi înțeleasă altfel decât ca un moft? Vorbind, într-un interviu despre colaborarea cu neexperimentata sa parteneră, Catherine Deneuve formulează considerații care exprimă exact poziția unui actor de film cu o intensă și apreciată activitate vizavi de un străin de-al tagmei care răstoarnă cu forța vârstei și spontaneității toate regulile. Lipsită de protecția tertipurilor meseriei care baricadează întrucâtva sufletul actorului, Bjork s-a oferit filmării

cu inocența mielului ce nimereste în gura lupului. Rezultatul a fost uluitoarea ei forță pe peliculă. Regizorul pare să o fi convins cu greu de existența iluzorie a personajului pe care i l-a dat în grijă, de vreme ce Bjork s-a avântat cu imens curaj în a acredita cu trupul și sufletul său ideea lui Lars von Trier. În nenumărate momente, oamenii din echipă alături de regizor au asistat la uliitorul fenomen al confundării sale cu propriul personaj. Bjork se consuma cu atât elan încât era greu de convins, după o zi de filmare să revină în pielea sa și să uite senzațiile încercate sub alt nume și altă identitate.

Filmul ca suferință l-a avut drept avocat nu numai pe celebrul Lars von Trier, cunoscută sursă de scandaluri în peisajul festivalului francez, ci și pe alt reprezentant al cinematografului nordului: Ingmar Bergman. Ascuns în spatele actriței sale fetiș, Liv Ullmann, în **Infidelitate**, regizorul s-a rezumat la semnarea unui scenariu menit să aducă pe ecran o intimitate zguduitoare, o memorie afectivă eliberată și eliberatoare.

Festivalul ajuns la bilanț, revelează și prezența puternică a filmelor asiatice extrem de apreciate și gratificate cu premii importante. Absența dureroase care impuneau concluzii inacceptabile acum câțiva ani sunt producțiile unor țări ce erau puncte de reper în cinematografie: Italia, Spania, Anglia sau Europa de Est de unde numai unul singur, rusesc, Nunta de Paul Lughina, a trezit interesul juriului.

gil pidoux

MICUȚA ONDINE

Micuța Ondine adoră zmeii. De îndată ce Papa poate, este și el încântat să se lase în voia acestei ocupații serioase. E un ceremonial pentru care trebuie răbdare, ingeniozitate și tact. Și chiar gesturi ușoare, și fermitate, e de la sine înțeles. Dar nimic nu merge cu adevărat de la sine când ai de-a face cu aerul, cu capriciile sale, cu poftele sale de joacă. Trebuie să te joci cu el, să-i devii complice.

Pe malul mării e aproape simplu. E deja ajuns să-i legi de un țăruiș că zboară singuri, la distanțe considerabile. Înalți hârtii, în formă de elice, care se învârtesc de-a lungul firului.

Altundeva, la țară, e diferit. Aerul e schimbător și obstacolele numeroase: arbori, fire electrice, case, clopotnițe, garduri de nuiele și bariere. Trebuie să-ți alegi terenul, să scrutezi zarea, să ghicești de unde bate vântul.

Papa e foarte îndemânatic la jocul ăsta. Ai zice că simte adierile înainte ca ele să-și producă efectele. Fără îndoială că e un șiretlic aici.

Mătușa Amazone zice că un instinct, că e născut, precum dragostea de cai sau de muzică. Adoră cvartetele. Închide foiața fără gene a pleoapelor sale cu o imensă distincție melomaniacă. Suspina din când în când pentru a lăsa să-i scape preaplinul de note pe care le are în inimă. Bate măsura cu degetul său întins devenit baghetă și surăde cu întregul roz învechit al buzelor sale vestejite. Uneori poți vedea o perlă lucind la încheietura fermoarului ce-i sunt ochii. Atunci o lacrimă se prelinge pe nasul de gargui sobru și când iese din extaz, are aceeași privire, mai puțin în ceea ce privește culoarea, ca a Micuței Ondine.

Și zmeii fac muzică, una proprie, când elitrele lor se înalță către cer.

Mai ales acela pe care-l preferă Micuța Ondine, un cap de Pierrot cu obraji mari și îmbujorați, cu ochi de japonez și o gură de zahăr ars.

Ce i-ar mai place să-i ia locul, ca să vadă de sus lucrurile mici, mici: oile ca niște moșoare, bulinul strălucitor al unui lac învălurat între bezeaua cu cremă a lebedelor, nota ascuțită a cufundacului, rațele ca făcute din argilă. Totul e la locul lui pe macheta feroviară unde adevărata cale ferată pare că se joacă de-a trenulețul. Chiar și șeful de gară are toate emblemele sale, ce se compun esențial dintr-o șapcă, o valioară roșie și un fluier pe care-abia de-l auzi de acolo, de sus.

Se zărește răscoiala tunelurilor între culele nu îndeajuns de pliate ale haimelor peisajului. Luminile mișcătoare ale barierelor, vacile, aceste butoaie de lemn pictate, înzestrate cu coarne, tractorașele sughițând, jucării prost

reparate, oameni pe biciclete asemenea unor agrafe vioaie, ori clopotnița bisericilor, un fel de știulete de porumb când nu sunt bulbi de bujori ai Sfântului Duh.

Totul se vede și încă mai mult decât se poate remarca: un joagăr unde se înghesuie baghete de pâine proaspătă, lăzile hambarelor din preajma fermelor și grămezile de bălegar, de culoarea mierei, ca niște prăjituri prea coapte.

Ia te uită, un pod: fakir întins între două scaune, pe cuiele de argint ale soarelui, peste râu. Și coșurile de narghilea ale uzinelor. Și mormintele depozitelor. Și această limbă de ceas fără cadran, rotindu-se în sens contrar acelor, e un cocor care a pierdut nordul busolei sale.

Mai departe poți zări umbrele și felul lor de a da cu tifla lucrurilor pentru a le deforma. Și te vezi și pe tine, punctuleț albastru în rochia azurie, Micuța Ondine, cu obraji aprinși și plină de râsete neegale. Se vede și Papa, acest Paul-Eugène care se agită ca o molie când plesnești din palme ca s-o prefaci în polen argintat. Se vede și Mama, dacă e acolo, cu rișca lui Ambroise adormit, veveriță în iarnă printre firimiturile sale de biscuiți.

Și se mai vede că nu se poate vedea totul, că nu totul se poate numi.

- Spune-mi Papa, oare zmeii pot să-l gădile pe bunul Dumnezeu?

***

Zmeul Pierrot s-a sfârâmat. Are o bucată de lemn în ochi și obrazul deșirat. Micuța Ondine plânge și nu poate fi alinată. Va trebui să i se cumpere o înghețată, ori ea le vrea pe toate. Cum să alegi?

Fistic, verde precum interiorul de avocado?

Mocca, această ciocolată mai rafinată decât ciocolata întunecată?

Vanilie, mirosind ca o baie de spumă?

Căpșuni, imitând gustul căpșunei, încă mai sofisticat?

Lămâie, cu esența chimică de lămâie?

Banană pe care e presărat gustul exotismului?

Mango și sărutul lui umed de mulatră?

Cassată, pentru vârtejurile ei multicolore?

Kiwi care râde ca o maimuță verde?

Măr, jucându-se de-a mărul până la coajă?

Sracciatella înțepenită ca o marmură antică?

Pepene huzurind în amprenta sa de apă călduță?

Ananas ronțându-și pătratele de lună?

Ciocolată, ciocolată, mai ciocolată decât ciocolata?

Zmeură care se prefacă că e căpșună superioară?

Pe toate le vrea.

Urmează să se discute îndelung pe te-aceasta.

***

Să discuți cu Micuța Ondine despre orice nu-i lucru ușor. Are argumente. Sunt fără greșală atunci când le găsește. Conțin tot atâtea emoție câtă judecată. Și e mai multă emoție într-o înghețată decât vrem să credem, judecata neintervenind decât în privința cantității.

Limba, nu-i oare o paletă la fel de importantă precum aceea pe care se amestecă culorile? Ca și vederea, gustul e o chestiune de rodonii. E prologul iubirii (în toate sensurile) pentru descoperirea căreia dedici o viață întreagă.

Micuța Ondine s-a alinat cu înghețate. Papa cu beri. Răscumpărarea acestei tristeți, cam umflă burta dar nu-i împiedică pe zmeii să se prăbușească în glorie în timpul unui sal imposibil.

Va trebui să-l repare pe Pierrot și să regăsească vânturile favorabile. În aceste cazuri mai bine-i să te întorci acasă, în ciuda rănilor sufletești.

Ambroise va fi regăsit înfipt în oala lui pentru prima oară. Și lucrul acesta este și el o ceremonie importantă.

Omul trebuie să-și îmblânzească mizeriile și să știe unde le pune.

Un întreg antrenament. Trebuie început cât mai devreme cu putință. Mai târziu, e o constrângere, e singurătate. Ființa umană poate astfel să se gândească la sine și să găsească pretextul de a se despărți de ceilalți, de a-și rafina lecturile sau de a se ocări pe sine.

Femeia, la capitolul acesta, nu face excepție.

Nu vom mai reveni asupra zmeilor a că- soartă se aseamănă prea mult cu a oamenilor.

Nu vom mai reveni nici asupra oalei lui Ambroise, nici asupra dejecțiilor care sunt temelia speciei umane.

Scriitor, regizor, actor și pictor, Gil Pidoux se declară un locatar vrăjit (și revoltat) al existenței. *Ecriturages* (Lausanne), *Le lieu de l'Arbre* (Lausanne, 1981), poeme, *Dedicace de l'Aube* (Lausanne, 1992), poeme, *Compartiments d'Imaginaires* (Lausanne, 1992), *Journal de quleque guerres invisibles* (Le Mont-sur-Lausanne, 1995) și *Des histoires de nuages* (Lausanne, 1996) povestiri poetice, sunt câteva dintre titlurile cărților sale. Scrierea *Petite Ondine* (Editura l'Hebe, 1998) confirmă, prin discursul său infantil, candid și inventiv, motto-ul care o prefațează: „*finutul himerelor este în această lume singurul demn de a fi locuit*” - Jean-Jacques Rousseau.

Vom vorbi de Micuța Ondine, atât cât va fi posibil să-i evocăm copilăria, care se expune tuturor pericolelor din greșeala a tot ceea ce o înconjoară.

Dar noi nu ne aflăm aici ca să judecăm lipsa de copilărie din copilărie ori lipsa de om din om.

***

Să ne întoarcem la Mătușa Amazone. E un subiect vertiginos. De altfel, a și căzut.

Kafka a doborât-o și nu poate să intre în joc altfel decât proptindu-se în bastoanele sale. Gonzaque, în ciuda faptului că are picioarele deformat, o ajută cum poate mai bine.

Mama, Papa, Micuța Ondine (Ambroise adormise) și Bunicii de la Brèche, au avut dreptul să asculte relatarea amănunțită, demnă de cele mai tragice episoade ale umanității între care se numără Atrizii, tragediile lui Racine și perversitățile subconștientului. Imaginați-vă numai...

Pentru o astfel de povestire e nevoie de paloarea transcendentă a lumânărilor, de un foc lemne, de fotolii căptușite cu molton, o masă de șapte ludică, croncănături croncănitoare, băuturi potrivite, gheață într-o găleată, un fond muzical de Ravel sau Schubert moderat, de perne și de Gonzaque, abătut, în genunchi la picioarele vestalei sale căreia perfectul harnășament de ghips îi dă un aer futurist.

Ambianța este densă, de altfel ea va crește într-atât încât va fi necesar un mare efort celui care va deschide ușa de la balcon (Papa în cazul de față) peste frigul unei nopți părăsitate de broaște, dat fiind sezonul, dar prin care pare să se ridica abureala înfundată a unui sunet shakespeareian.

Iată-ne.

Să respirăm (Micuța Ondine o face mai ușor) înainte de a începe această povestire (Micuța Ondine respiră puternic încă o dată).

Atunci se înalță (e totuși prea mult spus), vocea traumatizată a Mătușii Amazone. Un soi de murmur, cel al cucuvelei căreia i se percepe timbrul, dintr-o boțire de pene. Îți vine să crezi că va povesti vreo baladă irlandeză, născută pe plaiuri, din izvoare, din Sfinți în căutare de credință, din bețivi, din asasini în tunici de serj și bocanci de scoarță, din clopotele înghițite de imaginar și din corbi vorbitori.

Ah, nu, asta nu are nimic de-a face cu vechi

fonduri bretone, scoțiene, irlandeze, islandeze, celte și maniac mistice.

Nu are de a face decât cu spiritul de catifea a lui Kalfa jucându-se blând cu sălbatica putere a mușchilor săi pentru a o schilodi pe Mătușa Amazone, pentru a o azvârli într-un ciot de lemn pe noduroasele rădăcini ale pasiunii sale, aducându-i osatura, totuși dură la impact, în stare de machetă, restaurată de drăgăstoasele îngrijiri micro-plactice ale chirurgilor experimentatori.

Trebuie așadar să se explice. Să spună ceul, cine-le, pentru că-ul unei lovituri de soartă înzestrată cu patru copite și un grumaz măgulitor.

Mătușa Amazone își drege vocea, își caută tonul pregătindu-și efectele amânând expresia unui apogeu ale cărui necesare combinații trebuie să apară la timpul lor. Povestirea ei se vrea la fel de aranjată, de subtilă, de calculată ca o cursă cu obstacole. Trebuie să nu provoci saltul, cuvântul deci, nici prea devreme nici prea târziu. Trebuie să stăpânești monologul cum strunești un animal de încălecat (în afară de Kafka, ingraturul, profanatorul, pentru a nu zice ticălosul bucurându-se retras de virila și incitanta smucitură, cu figura unui Gaspard mulțumindu-se de o răutate la spartul târgului (culmea culmelor pentru rasa cabalină).

Împiedicându-se puțin în începutul povestirii sale, întârziind asupra câtorva relatări neînsemnate pentru care o scuzăm, considerând-o mereu zguduită de acel apus care și-a luat pe neașteptate adevărul său sens sepulcral, își exercită șiretenia pentru a aduce pe fiecare în stare să atingă curând scena torturii sale, saltul de înger pe care-l făcu în ferigi și purgatoriul durerii sale.

Dar încă n-am ajuns acolo, căci pentru moment, ieșit din grajdul ca un monument și înzestrat cu toate progresele salubrității, Kafka merge la trap, pe fundalul învăpăierii alcoolice a soarelui, ca un bătrânel pașnic la vremea târiei.

Natura, fiindcă e timpul să vorbim de ea, adaugă dadaismului primitiv și bricoleur al înfățișării sale, noblețea de bun gust al unui suprarealism demn de Marele Creator.

Ceea ce trebuie să strălucească strălucește, ceea ce cheamă umbra se prăbușește, ceea ce este vertical ține s-o facă știut și orizontul revelează orizontalitatea a ceea ce se bucură de această stare pentru a da pământului întreașa consistență a întinderii sale.

Se percep fibrilații, răgetele păsloase ale sălbăticiilor avortate, chihlimbare, mușcături invizibile, târșuri mlăștinoase ale rădăcinilor, pleosc!-uri laș deghizate în pâc-uri!, pași pierduți în afara sălilor unde sunt cel mai în măsură să se piardă, fisuri pe spatele iguanelor din miriști, căderi ale lingurilor în caviarul pietrișului, încălcări ale liniștii tot atât de lăcuite precum răuștele chinezești, și tot acest zumzet de insecte dând cu capul în gondul nopții cu limpedea evidentă a actelor inutile.

Ai zice că-i o partitură de Olivier Messiaen pe care n-ar fi avut răgazul să o termine.

Micuța Ondine nu-l cunoaște pe Messiaen și la căderea nopții ea știe că o vor trimite la culcare, fie că sunt fie că nu sunt stele.

Pentru moment cască, nefiind obișnuită cu **Cântul lui Roland**, tiradele Cid-ului, mârșăviile biblice ori ceremonioasa saga din Bhagavad-Gita.

Îi e poftă de ciocolată, dar bomboanele de ciocolată sunt în centrul fasciculului de lumină, împresurate ca un actor principal, neglijate de cor, sub iradianța strălucire a proiectoarelor.

Sunt mici pătrate foarte negre, umplute cu mentă, în ambalajul lor de hârtie cafenie, deschise în partea de sus, și de care Mătușa Amazone, în ciuda expresiei picarești a durerii sale, uzează fără măsură, între două onomatopee tragice.

Simte Micuța Ondine, cu forța instinctivă a adevărurilor copilăriei, că dacă nu se manifestă cumva, cutia cu bomboane se va evapora.

Iată de ce strigă, foarte aproape de punctul de orgă kafkaian:

- Dacă Kafka tot te-a azvârlit din șa, ce te-ai mai consolată cu bomboane de ciocolată!

Imaginați-vă sindromul de stupefacție care a urmat.

Voi trece peste apoteoza mâniei generale și a urmării ei, căci Micuța Ondine fu pedepsită să nu cunoască căzătura Mătușii Amazone și nici istoria acesteia.

Prezentare și traducere de
Mariela Rotaru-Constantinescu

MEMORIAL DE COPILĂRIE

Nu cred că este o modă literară a scriitoarelor italiene; cred că a fost pur și simplu o întâmplare faptul că, la distanță doar de o zi, am cumpărat din două librării romane două romane-surori: **Il paese cancellato (Satul dispărut)** de Rita Baldoni (Editura Sonzogno, 1999, 125 pag.); și **La porta dell'acqua (Poarta apei)** de Rosetta Loy (Editura Rizzoli, 2000, 100 pag.).

Numele Ritei Baldoni nu îmi era cunoscut, iar când am văzut scris pe o banderolă "Vincitore premio letterario Nuovi talenti" mi-am imaginat - cu trufia vârstei mele! - că este o tânără prozatoare și m-am bucurat, pentru că în Italia ultimilor ani au apărut destui autori foarte tineri și talentați. Răsădesc romanul subțirel pe toate părțile și pe toate copertile și descopăr că "Rita Baldoni s-a născut la Ancona în 1934. S-a apucat de scris abia după ce a ieșit la pensie!"

Ce să mai spun de Rosetta Loy, al cărei nume l-am văzut de câțiva ani buni în librăriile italiene (a publicat romanele **La bicicletta**, 1974; **L'estate di Letuqué**, 1982; culegerea de povestiri **All'insaputa della notte**, 1984; **Le strade di polvere**, 1987 - Premiile Campiello și Viareggio, 1988; **Sogni d'inverno**, 1992; **Cioccolato da Hanselmann**, 1995; **La parola ebreo**, 1997) și a cărei vârstă o cunosc: apropiată de cea a Ritei Baldoni.

Dar apropierea nu se opresc aici. Amândouă autoarele își invită cititorul într-o călătorie, po-

vestită la prima persoană, în copilărie. Rita Baldoni este copilul sărac, în vreme de război, în jurul Anconei bombardate; o familie în derivă, găzduită în casele unor rude la fel de nevoiașe și de multe ori necunoscute copilului de câțiva ani, adăposturi pline de șoareci și insecte și care noaptea trebuie să se supună camuflajului. Dar învață să iubească pământul, plantele; oamenii aspri pe care îi întâlnește în drumurile ei. Nu-i place școala, dar este singurul loc de unde poate împrumuta cărți care să o învaț cum să iasă din lumea de fiecare zi. Și mai ales învață că războiul, așa cum a venit - pe neștiute -, tot așa se va și termina.

Într-o casă romană înstărită Rosettea Loy își trăiește momentele de ruptură ale copilăriei: la patru ani și jumătate și apoi la vârsta școlară, când o părăsesc doica, respectiv guvernanta Anne Marie. Într-o notă de final, autoarea precizează că acest roman - în care "unele fragmente sunt cât se poate de autobiografice" a fost primul pe care l-a scris, dar că a trebuit să aștepte să dispară "zonele de umbră" și să se "desfacă nodurile primei redactări lăsând povestea mai liberă să se spună".

Întregul roman este povestirea unei pasiuni: cea a fetiței pentru guvernanta blondă de origine germană, venită din Alto Adige, care își presară metodele educative cu acte de fin sadism sau de barbarie. Este iubirea aspră, posesivă a copilului care își stabilește pe criterii afective limitele

universului și care consideră că persoana pe care a ales-o trebuie să se supună regulilor impuse de ea. Orice transgresiune a acestora transformă persoana iubită într-un dușman care trebuie pedepsit cu crize de isterie sau cu tăceri prelungite.

Cum era și firesc pentru universul copilăresc al celor două eroine, obiectele iubirii sânt femeile: mamă, bunică, nenumăratele mătuși ale Ritulei; femeile plătite să se ocupe de eroi. Porții apei. Ele sunt și obiectele descrierilor rechemate din memorie: "Anne Marie suflă asupra prișniței ca să răcească semințele de in, eu îi urmăresc mișcărilor, gesturile sigure, deplasarea corpului ei mare și legat în care se nasc sunetele tuturor poveștilor de pe pământ, și scârțâitul pașilor ei îmi dă sentimentul aproape sălbatic de siguranță" (**Poarta apei**, p. 59); sau: "Imaginea ei (a mamei, n.n.) de femeie tânără, care vine surâzând, cu rochița cu flori albe și albastre, cu dăre mai intense de turcoaz în stofa mătăsoasă, nu s-a șters. După o viață întreagă revăd încă fruntea înaltă, brună între fișiiile de păr negru, moale deasupra urechilor și răsucit în jurul cefei unde prins în ace. Cred că asta este eternitatea ei" (**Satul dispărut**, p. 39).

Tehnic, se simte în fiecare pagină experiența de prozatoare a Rosettei Loy, care știe cum să împletească cu abilitate ficțiunea și faptul trăit; care știe când și cum trebuie să lase în voia ei memoria sentimentelor, temperând-o în același timp cu șlefuirea stilului. Mai aspru ne răzbate glasul celorlalte amintiri, aspre și ele, ale Ritei Baldoni; o asprime a subiectului, a vremilor descrise, a oamenilor lor. Adică a sincerității.

Carlo Lucarelli are 40 de ani, dar a publicat mult: **Indagine non autorizzata** (1993, Premiul Tedeschi pentru cel mai bun roman polițist inedit); **Il giorno del lupo** (1994, 1998); **Via delle oche** (1996, Premiul Mystery); **Almost Blue** (1997); **Autosole** (1998). Coordonează pe Internet "Incubatoio 16" și din când în când mai și cântă cu grupul Progetto K. Când e la lucru, realizează programul Blu notte, pe Rai 3. Oricum, profesia lui este noul noir italian, gen al cărui exponent de seamă l-a desemnat critica.

Cu ultimul său roman, **L'isola dell'angelo caduto (Insula îngerului decăzut)**, Einaudi, 1999, 220 pag.) recidivează.

În primele zile ale anului 1925, pe o insulă fără nume - căreia i se spune când Insula îngerului decăzut, când doar Insula Îngerului, când Cajenna după numele închisorii în jurul căreia s-a format unicul sat - un tânăr comisar se vede confruntat cu o serie de crime. De doi ani trăiește cu o soție înnebunită de singurătate și tot de atunci zace într-o totală inactivitate, pentru că marea parte a funcțiilor sale au fost uzurpate de fasciștii trimiși de Duce să se ocupe de dizidenții aflați acolo cu domiciliul forțat și conduși de Mazzarino. Are un ajutor în descoperirea criminalului: pe Valenza, un profesor al Universității Regale din Napoli, Facultatea de Medicină, anatomopatolog; aflat cu domiciliul forțat pe insulă. În timpul anchetei, comisarul primește două telegrame care îi anunță iminenta lui mutare de pe insulă. Ciocnirile lui cu Mazzarino devin tot mai violente. Pe insulă mai apare și un cuplu de "englezi" bizari, care se vor dovedi celebratori ai unui cult orgiastic și vor plăti

SCURT MANUAL PENTRU PREZUMTIVII AUTORI DE NOIR

până la urmă toate oalele sparte. Pentru că morții nu se pot apăra.

După o serie de întâmplări se află că vinovatul este Mazzarino, poate cuprins și el de nebunia impusă de diavolul care s-a înstăpânit pe mințile și sufletele multora dintre insulari: a primit ordin de părăsire a închisorii, cu tot cu deținuți și milițieni, dar, cum refuză să părăsească un loc pe care îl consideră organic al său, preferă să dea o telegramă - în numele comisarului - prin care să se anunțe moartea tuturor într-un accident maritim. Toți cei de pe continent nu se mai gândesc la ei. Vor rămâne în afara lumii, a timpului, a vieții. Iar Mazzarino nu poate lăsa ca cineva să părăsească viu insula și să poată povesti dincolo de viața de pe insula lui. Asasinul este hăituit ca un mistreț și omorât. Hana și comisarul nu mai pleacă nicăieri. Pentru că și telegramele lor erau false.

Cam complicat, nu? De fapt, cum altfel s-ar explica neașteptata înflorire a acestui gen pe piața literară italiană, dacă nu prin faptul că romanul noir poate complica realitatea - chestiunea aceea liniară în care ne agităm noi zilnic! - încât cititorii să fie atrași de nefirescul vieții personajelor. Tot așa se explică de ce acest gen de literatură, care în

trecut a produs exemplare remarcabile, astăzi pare să își propună limite de neajuns. Și tot așa i se întâmplă și lui Carlo Lucarelli. Un bun meșteșugar, autorul unei povești scrisă cu suspence, cu istorii întretăiate, cu scene erotice; fără mari pretenții de stil sau de inovație ("Era atât de întuneric în acea noapte încât cerul și marea erau tot una, atât de negre și de înghesuite și de licioase de parcă ar fi stat agățate în gol!").

Dar cu cel puțin trei păcate. Unu: buletine meteorologice la toată pagina, scrise (naiv) doar ca să creeze atmosfera terifiantă. Dacă de rușinea lui Flaubert le-am citit cu toții (și cu noduri!) în **Salammbò**, nu văd de ce am face-o pentru Lucarelli. Doi: tentativa de "istoricizare" și înnobilitate totodată a subiectului prin plasarea lui în perioade cea mai neagră și mai malefică din istoria Italiei: fascism, ca să se susțină Trei: demonizarea "băia tului rău", care devine un fel de monstru extraterestru, o forță negativă în doză concentrată.

Oricum, Lucarelli are - fie și numai pe pământ italian, nu mai vorbim de străinătate - concurenți puternici și valoroși.

Pagină realizată de
Roxana Uta

IRIS MURDOCH - PAGINI REGĂSITE

de VIRGIL LEFTER

Cum mai bine de zece ani în urmă, într-un mic eseu dedicat lui Iris Murdoch, A.S. Byatt, ea însăși o distinsă prozatoare și critic literar, afirma că marea scriitoare „a inventat o formă romanescă, deopotrivă, lipsită de constrângeri și profund ordonată, ce derivă din rafinatele coincidențe ce le găsim în comedii shakespeariene sau din inventivitatea năvalnică a lui Dickens și Dostoievski, o formă ce ne revelează adevăruri nedisimulate o dată cu savoarea comică a unor complexe forme narative“. Astăzi, când Iris Murdoch a trecut deja în eternitate, lumea noastră britanică o consideră unul dintre scriitorii cei mai distinși ai acestui secol, a căror operă a avut o deosebită influență asupra timpului său. În 1995, cu puțin înainte de a porni în lunga „călătorie spre întuneric“ („to sail into darkness“), Iris Murdoch își publica ultimul său roman - **Dilema lui Jackson**. Lucru neobișnuit la marea scriitoare, unele părți ale acestei cărți au fost rescrise. Era, într-un fel, „cântecul său de lebedă“, o carte magică, ce, în ciuda stranietății sale, îmbina într-o subtilă sinteză elementele definitorii ale unei întregi generații. La dispariția sa în 1999, se pare că în „sertarul de taină“ al artistei nu s-au găsit manuscrise inedite sau lucrări neterminate. Și totuși, la finele anului trecut, prestigioasa editură londoneză Chatto and Windus a dat la iveală o povestire cvasi inedită, semnată Iris Murdoch. Sunt, de fapt, pagini regăsite căci povestirea **Something Special** apărea în 1957, într-o revistă, pentru a fi apoi cu desăvârșire editată. Acest text a fost elaborat, după debutul strălucit din 1954, cu romanul **Prins în mreje Under the Net**, la un an după remarcabilul **Juga de vrăjitor (The Flight from the Enchanter)** și precede cunoscutul roman **Clopotul** (1958). Iris Murdoch nu a mai scris povestiri. A subliniat însă, întotdeauna, cu deosebită tărie încrederea sa nestrămutată în virtuțile narațiunii și a fost, fără doar și poate, unul din cei mai fascinanți povestitori și creatori de universuri imaginare din literatura engleză. Ei bine, **Ceva special** are rarul privilegiu de a ne dezvălui ceva din insolitul său laborator de creație. „Proza scurtă“ a lui Iris Murdoch are toate datele speciei, în plus oferă cititorului bucuria de a regăsi aici acele trataturi ce au marcat opera scriitoarei: o narațiune incitantă, har poetic, dar mai ales ființa de a surprinde magistral inefabilul și misterul sufletești. **Ceva special** are drept centru capitala Irlandei, unde scriitoarea s-a și născut, de altfel. Este un oraș evocat în clipele de toropeală vesperală, când frumusețea melancolică a străzilor și atmosfera aburoasă

a mării depun mărturie despre tihna apăsătoare a unui loc unde nu se întâmplă nimic. Este fundalul pe care se înfiripă idila dintre Yvonne Geary și Sam Goldman, doi tineri zugrăviți în tușe diafane. Ea - ființa bântuită de bovarism, ce tânjește să vadă Anglia, ca orice irlandez, cum mărturisește ea însăși, sperând să descopere în această altă cehoviană Moscova, acel „ceva special“ după care duce dorul. El - tânărul sensibil și generos gata să-i ofere iubitei nu numai dragostea sa ci și cea înțelegere de care are nevoie un suflet nu rareori chinuit de capricii. Sam este eroul modest ce reușește s-o transpună pe Yvonne într-un tărâm fermecat, un univers aparte, sugerându-i cu duioșie și discreție, că fericirea sălășluiește în preajma noastră, că ea poate fi descoperită, ca un neprețuit tezaur, chiar și în parcul năpădit de ierburi, în care bătrânul copac, în care și-au găsit lăcașul două păsări, pare a întruchipa viața a doi tineri pentru care nu există prejudecăți sau bariere religioase. Este în această simbolică cufundare în tainele, cu virtuți paradisiace ale naturii, o regăsire a lumii simple, primordiale, ale cărei frumuseți ni se dăruiesc cu aceeași generozitate cu care Sam îi dăruiește dragostea iubitei sale. Apoi, povestirea lui Iris Murdoch reușește a surprinde momentul revelației adevărului, dureros și aspru dar, oricum, mai prețios decât visele amăgitoare. Yvonne trăiește pentru o clipă experiența dulce-amară a împăcării cu realitatea și, astfel, povestirea pare o dramă a cunoașterii riguros comprimată într-o fracțiune de secundă. Acceptând să se căsătorească cu Sam, acceptându-i dragostea ce este, totodată, și o întruchipare a Binelui, ideal ce străbate ca un fir roșu gândirea filosofică a lui Iris Murdoch, Yvonne săvârșește, de fapt, un ritual al maturizării ce marchează pășirea într-un univers al libertății. Eroina „își cufundă capul în pernă, pentru a nu i se auzi plânsul“ - căci despărțirea de amăgirile adolescenței este deopotrivă jubilație și durere. „În fața sa, noaptea cea lungă începea“. Se află în aceste cuvinte simple, ce marchează ca o simbolică pecete finalul povestirii, începutul unei vieți noi - melancolică resemnare dar și purificatoare biruință prin acceptarea Adevărului. Iris Murdoch este în această mică povestire o adevărată maestră a genului scurt, ea care a știut să se desfășoare fastuos în ample plâsmuiri epice. Povestirea are o finețe a desenului, o atmosferă învăluitoare, un ecleraj evanescent, sugerând frumusețea viziunii plastice a unui maestru impresionist. O știință tainică a surprinderii freamătului sufletesc, o rigoare a dezvăluirii momentului Adevărului,

dau acestor pagini regăsite un farmec și o consistență aparte. **Ceva special** se încadrează ideal în rama de aur a genului scurt. Ea ar putea însă să reprezinte, foarte bine, un episod de sine stătător dintr-o narațiune mai amplă și, de ce nu, punctul de pornire al unui roman căci în densitatea sa, în bogăția sa de nuanțe și sugestii existențiale, în acea capacitate de a spune mai mult decât datele imediate ale narațiunii, de a transcende spațiul cloazonat al povestirii, „proza scurtă“ a lui Iris Murdoch conține, în tensiunile sale, în lentoarea de vis a unor scene, ceva din epura unei ample construcții epice. Doar atât despre aceste pagini regăsite. Și poate, totuși, ar mai fi ceva de spus. Iris Murdoch a fost, fără îndoială, o ființă armonioasă, un suflet frumos. Muzica sălășluia în însăși ființa sa, cum ar fi spus Shakespeare. Dar ea a iubit, deopotrivă, pictura, acea „artă capabilă să ne ofere plăcerea cea mai pură“ (**The Nice and the Good**). Zăbovea, aidoma eroilor săi, în muzee, descoperind aici adânc grăitoare simboluri, repere ideale pentru eșafodajul ideatic al romanelor sale. Sunt minunate paginile ce ne trimit cu gândul la pânzele impresionistilor (**The Italian Girl**) sau pelerinajele eroilor săi prin Muzeul Britanic (**Dilema lui Jackson**), Colecția Wallace (**Marea, Marea**) sau Galeria Națională (**Clopotul**), unde, cufundându-se într-un univers al artei, personajele sale au revelația unor sensuri tainice ale vieții. Ei bine, pentru că Iris Murdoch a iubit atât de mult pictura vom evoca aici o mică lucrare ce se află la National Gallery. Este vorba de **Tânără fată așezată la virginal** - o lucrare simplă, aproape deconcertantă prin firescul ei. O oază de verde smaragdin în fața căreia spiritul rămâne vrăjit. Oare de unde izvorăște frumusețea acestui „mic“ Vermeer? Dincolo de linii și culori, dincolo de sugestii abia șoptite, dintr-o armonie aparte, dintr-o perfecțiune a artei ce ne transpune într-o ideală lume a frumosului. Este sentimentul ce-l încercăm la închiderea paginilor povestirii lui Iris Murdoch.

1). Deși nu era un pasionat fumător, sub o boltă de viță domestică, Ștefan Bănuț degajă unele rotocoale.

2). Despre prozatorul Mircea Săndulescu, o mare promisiune cândva, nu mai avem prea multe vești. America e țara tuturor posibilităților.

3). Oferă autografe Marta Bărbulescu. Cititorii sunt pregătiți mai ales pentru poze.

4). Pe la diferite întâlniri, Florența Albu se prefăcea că bea. Asta vrea să spună Simona Cioculescu și Pavel Chihaia.

5). Imagine de la festivitatea premiilor Uniunii Scriitorilor în anul trecut. Săptămâna viitoare vom avea imagini și de la decernarea premiilor pentru anul 1999.

